

II.
C. 25790.
1891.

Handwritten text, possibly a library or collection number.

Kranjski vertnar,

ali

poduk za umno rejo sadnih dreves.

25790. II. C. v. 2

V

I

I

nek
c

Kranjski

VERTNAR,

ali

poduk za umno rejo sadnih dreves.

Na svetlo dala c. k. kmetijska družba
na Kranjskem.

Spisal

Franc Pirc,

nekdaj fajmošter pri sv. Jerneji v Pečah in ud
c. k. kranjske kmetijske družbe, zdaj misijonar
v Ameriki.

(Tretji popravljani natis.)

V LJUBLJANI 1863.

Natisnil in založil Jožef Blaznik.

VERBODEN TOEGANG

de

van de naam van de afzender

De afzender aanvaardt de aansprakelijkheid

De afzender aanvaardt de aansprakelijkheid

030037193

VERBODEN TOEGANG

De afzender aanvaardt de aansprakelijkheid

Predgovor.

Spoznati moramo Kranjci! de smo v reji sadja še deleč zad od drugih dežel, in de dobička, kateriga bi nam obilno dobriga sadja verglo, ne prevdarimo. Vidi se sicer tudi na Kranjskem že marsikje žlahtno drevje, vender še veliko zemlje prazne leži, ktera bi lahko žlahtno sadje rodila, nam k živežu pomogla in prihodke zboljšala. Naši poglavarji in oblastniki, ki dobro vedo, koliko prida prinese deželam, če se veliko dobriga in žlahtniga sadja zasadí, priporočajo in zapovedujejo, drevesa saditi, jih cepiti in skerbeti, de bi veliko žlahtniga sadja dobili. Vender vse letó ne bo nič zdalo, dokler vi, kmetiški gospodarji, ne bote prav spoznali, koliko dobička daje dobro sadje, in dokler do vertov praviga veselja nimate.

Le pomislite, koliko prida vam sadje obrodí. Vživajte siroviga ali kuhaniga, vselej vam veliko odrine. Če ga posušeniga prihraníte, vas ob hudi letni lakote varuje. Če ga v mesto prodaste, ali mošt iz njega stlačíte, ali pa žganje iz njega skuhate, vam bo veliko zaleglo, in vam prihodke povikšalo. Lepo, dobro sadje nas tedaj razveseljuje, nam k živéžu pomaga, nam premoženje povikšuje in nas v hudi letini lakote varuje. Prizadevajte si tedaj, kmetiški gospodarji! vse pripravne prostore z žlahtnim drevjem zasajati, ker od tega bote sami velik dobiček vživali, in vaši otroci vam bodo hvaležni, in še po smerti bodo radi za vas molili.

I. Razdelik.

Od zrejanja sadnih drevesc.

§. 1.

Kako se najhitrejši dobi sadnih divjakov?

Niša kranjska zemlja sama ne rodi žlahtnih dreves, ampak divjake, kakor jih vidimo v gojzdu rasti, ali v vertu iz korenin starih dreves gnati. Hočemo tedaj žlahtno sadje imeti, moramo divjake požlahtnovati, to je, jih cepiti. Najboljši je, če se divjaki zaredé iz pešek in košic zrelega sadja, ker le take drevesca imajo veliko dobrih koreninic, zdrav les, gladko kožo, in lepo rast. Kamorkoli se posadé, in kakorkoli se cepijo, se rade primejo, toraj iz njih lepe, velike in terdne drevesa zrastejo, in dolgo terpé.

§. 2.

Kakšne sadne peške in košice so dobre za setev?

Le iz pešek in košic od zdraviga drevesa in iz popolnoma zrelega sadja lepe drevesca zrastejo. Če so bolj frišne raji zelené. Iz gnjiliga, suhiga in sparjeniga sadja peške ne bodo

ozelenéle. Skušnja uči, de v naših krajih se divjaki iz manj žlahtnih pešek bolje obnesejo, kakor pa iz žlahtniga sadú. Saj vidimo, de žlahtnejši ko je sad, slabeji in manj jedrate so njegove peške, tedaj manj pripravne za setev in za rast. Boljši je tedaj sejati peške iz pustiga, kakor iz žlahtniga sadja, tode potlej se mora z žlahtnimi cepiči pocepiti, ker vemo de cepljen sad nase vzame vso lastnost od plemena svojiga cepiča. Če se pa zverže, je zemlja temu kriva ali pa mraz.

Vender pa to le velja pri jabelčnih in hruševih peških. Kader pa sadiš košice od breskev in češpelj, ali orehe, ali kostanj, jih vzemi od žlahtnih plemén sadja, ker se ne spremené tako, de bi se cepiti mogli, kakor jabelka in hruške. Skušnja uči, de iz košice izrejeno drevo je komaj osmi del manj žlahtno, kakor tisto, od kteriga je košica. Jabelčna in hruševa peška pa zgubi več ko polovico lastnosti svojiga poprejšnjiga plemena.

§. 3.

Kdaj se morajo sadne peške in košice sejati?

Peške in košice le zelené, kader zimski mraz prestopjé in se snežne moče napojé. Če so pozneje sejane kakor zemlje skorja zmerzne, ne kalé. Jabelka in hruške se sejejo od sv. Mihela do sv. Jožefa, vender pa, kader se more, pred ko je mogoče. Pozneje sajene bodo še le drugo pomlad zelenele. Najbolje je, če se peške koj sirove ali frišne posejejo. Posebno dobro je to za češpljeve in češnjeve košice,

ker tako bodo že prvo pomlad zelenéle. Če se posušé, pozneje zelené. Če peške ali košice spravljaš, ne suši jih na gorkim, ampak na vetru, in ne hranjij jih v zakurjeni hiši, ampak na merzlim.

Kostanja in orehov ni dobro jeséni saditi, ki jim hud mraz škodva in miši za njim hité. Zato se morajo v globoko jamo vsuti, po verhu z brinjevimi vejami obdati, de miši do njih ne morejo, po tem s perstjo zasuti in z dilami pokriti, de jih moča ne zalije. Kostanj in orehe je tudi dobro v shrambi, kamor miši ne zahajajo, z drobnim peskam zasute hraniti, in pomladi, kader sneg skopni in zmerzovati neha, skerbno, ne jim kali potergati, k večimu v tri perste globoke grobe v versto položiti. Kader sneg skopni in mraz neha, se vsi izkaljeni iz jame vzamejo in posadé.

§. 4.

V kakšno zemljo se morajo sadne peške sejati?

Sadne peške se morajo sejati v dobro, prav vdellano zemljo, ktera ima cel dan solčno toploto in veter od vsih strani. Zemlja se mora zrahljati in od vsiga plevela in kamnja očistiti; dobro je, če se perst na železni mreži preseje.

Zemlja je za sadne peške najbolj, če ni ne prepusta, ne premastna. V pusti zemlji drevesca malo korenin storé in kasno rastejo. V mastni zemlji so drevesca sicer lepe in naglo rastejo, pa nikjer ne bodo rade rastle, ker so predobre persti navajene. Zato predobro perst

z mertvico zmešaj ali s peskam. Prepusto zemljo zboljšaj s trohljivimi plevami, s cestnim blatom, ali z drugo mastno perstjo. Nikdar ne gnoji peškam ali drevescam z živinskim gnojem. Vsak živinski gnoj je sadju škodljiv, dokler ne strohni, in drevo se usuši, kakor hitro korenine do gnoja dosežejo, ker gnoj muzgo ali sok drevesa in živež lesa skazi, in drevo konča. Na solncu in na vetru je zato dobro peške sejati, de se drevesca navadijo na vsako spremenjenje vremena in vterjen zdrav les zaredé.

§. 5.

Kako se morajo peške sejati?

Peške se morajo redko sejati. Na en seženj zemlje je dosti 600 zern. Po tem se peške prav plitvo, komej za palec globoko z grabljami ali z matiko v zemljo zagrebejo. Ali pa, kar je boljši, se z drugo perstjo potresejo in pokrijejo. Košice pa se morajo saditi, ne sejati, in pa na posebno gredico. Hruševe in jabelčne peške se ne smejo zmešane sejati, ker jabelka navadno pol hitreje rastejo, kakor hruške, torej bi jih zatopile in zamorile. Peške in košice vsaciga plemena se morajo posebej sejati ali pa saditi, de se drevesca ločijo, in si med seboj v rasti ne branijo.

§. 6.

Kako se vsejane peške pred mišmi in družimi živalmi obvarujejo.

Vzemi brinjeviga germovja in razsekljaj ga kakor steljo za gnoj, potlej ga za péd de-

belo na tisti kraj razsteli, kamor peške sejati misliš, in ga globoko podkopaj, po tem zemljo poravnaj in peške vsej, ali posadi. Zadnjič pa še grédo z brinjevimi vejami gosto pokrij. To bo storilo: Perviĉ, de miši in druge živali blizo ne morejo, ker se obosti bojé, tako peške pri miru ostanejo.

Drugiĉ. Peške pomladi iz mehke zemlje rade zelené, ker brinje odnaša, de sneg persti ne potlaĉi in je deževje preveĉ ne vtepe.

Tretjiĉ. To pokrivalo varuje, de pomladi peške prezgodej ne ozelené, in de ne pozebejo, ker mraz zlo škodva drevescam, ktere se pri prvi pomladni toploti prikažejo. Če so pa pokrite, jim ne bo tako hitro škodvalo.

Āetertiĉ. Po zimi z vejami pokrita perst tudi po letu rahla ostane, in drevescam dobro služi, ker rodovitnost iz zraka, ktere potrebujejo, lahko pride v zemljo do koreninc.

Petiĉ. Pokopano brinje in špiĉevje je narbolji gnoj za mlade drevesca, toraj je dobro, de se še le po sv. Jurji veje z drevesc vza-mejo, in se oterkajo, de se vmes osujejo.

§. 7.

Kako je treba prvo leto mladim drevescam streĉi?

Pervo leto ni treba drujiga, kakor jih oplevati, zemljo rahljati, in v suši kropiti. Drevesca se morajo opleti, de le za perst visoke zra-stejo, in ko se plevel prikaže. Opleti se morajo z roko po dežji, kadar je perst vlažna, de se plevel s korenino vred populi, in sicer dva-

krat do kresa. Po kresu pa se morajo trikrat z ozko matičico okopati, de se plevel zatare, zemlja razrahlja, in tako koreninice dobijo več rodovitniga živeža za rast iz zraka. Vse to se mora varno delati, de se koreninice ne ranijo, ali drevesca ne podkopajo. Kadar je suša, se jim mora kropiti, pa le zvečer ali zjutraj, nikoli pa ne v vročini.

Voda za škropljenje je bolji iz kapnice ali luže, kakor pa iz šterne ali potoka.

Preveč in prepogosto se ne sme škropiti, ker vse drevesca ljubijo bolj suho kakor mokro zemljo. Večkrat po leti se mora pri drevescih pogledati, če jim niso miši, bramorji ali kebri korenin spodjedli, kar se spozná, če začne perje rumeneti, ali drevesca omahovati. Takrat se mora zemlja okoli poškodovaniga drevesca terdo pohoditi in mu prilivati, de druge korenine stori. Miši pa polovi v past. Bramorje boš pa v piskrec polovil, če ga v zemljo zakopaš in z desčico ali dilico pokriješ, ktera mora tako podložena biti, de bramor pod njo čez rob v piskrec pade in iz njega ne more. Navadno in dobro je, drevesca kakoršne koli, iz pešk in košic izrejene, dve leti pri miru rasti pustiti.

§. 8.

Kaj je storiti z mladimi drevesci drugo leto?

Zdaj je treba vse drevesca otrediti, in jim postranske mladike gladko porezati.

Za jabelka in hruške je dobro, če se jim tudi verhovi do petiga naj boljšiga popka po-

režejo, tode nož se mora na drugo stran popka nastaviti, in sprek nad popkam verh odrezati, de mladika iz njega ravno šibo požene. To pa veljá le pri jabelkih in hruškah. Oreham, kostanju in drugim drevescam se ne smejo verho vi rezati, sicer bi se jele sušiti, ker imajo velik steržen in mehke les. Po tem se drevesca večkrat okopajo, in oplevejo. V suši se jim mora prilivati.

§. 9.

Kaj je storiti z drevesci, kadar so dve leti stare?

Dve leti stare drevesa se morajo izkopati, obrezati in v drevno sadnico (vertno šolo), to je, na poseben kraj, pa redko presaditi. Drevesca se smejo presajati od vsih svetnikov do sv. Jurja, in pa le takrat, kadar je perst vlažna in tiho vreme, pa ne v mokri ali zmerzli zemlji.

Orehi, kostanj, češnje in češplje se morajo jeseni ali po zimi presajati, zato ker zgodaj muževne postanejo in berst poženo. Jabelka in hruške se jeseni ali pomladi presade, vendar je bolje jeseni, de se po zimi primejo. Drevesca izkopavati služi poldrugi čevelj dolga ojstra rovnica, de se drevesce lahko globoko spodkopa in z perstjo vred vzdigne.

Preden se drevesca drugam posade, morajo biti obrezane, in sicer nar pred pri koreninah. Vse dolge korenine se morajo prirezati, posebno srednja serčna korenina, de več postranskih korenin požene. Tudi se morajo vse postranske vejce z ojstrim nožem gladko

posneti, in tudi verh do nar boljiga popka nazaj odrezati, vender ne pri oreh in pri kostanji.

§. 10.

Kakošna naj bo drevna sadnica ali vertna šola?

Za drevno sadnico odloči pripraven prostor dobre, solnčne in prostozačne zemlje, kamor se mladi divjaki po versti posadé, de se tam pocepijo in potem odrašeni v verte presadé. Vertna šola ne sme biti ne na pusti, ne na mastni ali z drevjem in ozidji zaperti zemlji. Narbolji je za to zelnik ali druga dobra, pa ne vnovič gnojena njiva, ktera se mora pred prekopati in poravnati.

§. 11.

Kako se sadé divjaki v drevno sadnico?

Divjaki, ali mlade drevesca se posadé v drevno sadnico dva čevlja nárazen, in do pol čevlja globoko. Kadar so se koreninice v jami lepo poravnale, se jim po verhu pospè dobre persti, in drevesce naj se strese, de se perst okoli korenin zgosti, in naj se z nogo malo potlači. Narboljši je drevesca presajati kaki oblačen tih dan, de se jim koreninice od vetra in solnca ne posušé. Zadnjič se perst z grabljami poravná in količi se postavijo za znamnje tega ali uniga plemena drevesc. Tako posajenim drevescam dobro zalívati, je njih rasti tako pripomožno, de pervo leto tako čversto rastejo, kakor če bi ne bile presajene.

§. 12.

Kaj je storiti divjakam v sadnici do cepljenja?

Kader se plevel prikaže, se mora sadnica trikrat ali štirikrat v letu varno okopati, ker plevel drevescam silno škodva, jim iz zemlje in iz zraka veliko živeža odjemlje in jih rasti mudi. Tudi je zdaj dobro, drevescam, ktere krivo rastejo, dati količe in jih privezati, de se zravnaajo. Tisti popki, iz kterih hočejo nepotrebne postranske mladike gnati, in muzgo ali sok po nepotrebnim tratiti, se morajo odšipati, de se lepa gladka koža zredi, in se tako drevesca za cepljenje pripravne storé. Eniga ali dva postranska odraslika na šibkim debelcu je koristno zato pustiti, de muzga preveč kviško ne sili, ampak deblo od tal gori krepčá, pa več kot eno leto ta odraslika ne smeta ostati, sicer bota predebela, in odrezana deblicu velike rane pustita, katere se nerodno zarastejo ino dostikrat drevescu smert naklonijo. Če še ni deblo zadosti močno, se utegne zopet nekoliko postranskih odraslikov pustiti o čišenji debela do prihodnje pomladi.

II. Razdelik.

Od požlahtnovanja sadnih drevesc s cepljenjem.

§. 13.

Ktere drevesca naj se cepijo?

Le tiste divjake moramo cepiti, kateri so iz nežlahtnih pešek in košic ali korenin zrastle, ali pa če so svojo natorno žlahtnost zgubili v novi rasti, kakor je večdel pri jabelkih in hruškah. Toraj kostanja, orehov breskev in češpelj ni treba precepovati. Hruševi in jabelčni divjaki se morajo precepiti, ker se v reji iz peške zlo zveržejo. Če pa kaki iz žlahtne peške zrašen divjak žlahtne lastnosti kaže, če ima lepo široko perje in gladko kožo, je vreden brez cepljenja v vert vsajen biti. Tako drevo bo pozneje začelo roditi, pa bo potlej vedno bolj polno in terdno.

§. 14.

Na ktere divjake se cepiči primejo.

Cepiči se po navadi in nar raji primejo na divjake svojiga rodú. Toraj cepimo jabelka z jabelčnimi, hruške s hruševimi, češplje s češpljevimi cepiči. Tudi se primejo cepiči na divjaka svoje žlahte, kakor: Hruška v kutno, marelica v krehel ali češpljo, češnja v višnjo, in višnja v češnjo, obedve v rešeliko (Mahaleb), nešplja, azarol in tudi hruška v glog.

§. 15.

Kakšni cepiči so nar boljši za cepljenje.

Tiste letne mladike so nar boljši za cepiče, ktere so verh žlahtniga drevesa, naj bo mlado ali staro, de ima le zdrav les in lepe popke in de so bile odrezane, preden začne muzga (sok) gnati. Iz postranskih mladik in vej cepiči ne veljajo, ker nočejo kviško rasti, ampak se le po svoji navadi proti tlam ravnajo, kakor veja doli visi, iz ktere so vzeti. Cepiči se tudi dadó več časa prihraniti, če se v vlažno perst na senčno stran za palec globoko potaknejo, pa ne v zaduhli kleti (keldru) ali v toplim kraji. Tako se prihranijo pol leta, če je treba, če se le pokrijejo, kadar je siln veter ali topel dež. Malo zvenjeni žejni cepiči se še raji primejo, kakor prav srovi ali mladi.

§. 16.

Kdaj je nar boljši čas za cepljenje?

Nar boljši cepiti je jeseni, pomladi in o sv. Jakopu. Kdor ima veliko mladih drevesc za zepljenje, naj pocepi marelice in breskve o vsih Svetih do Adventa. Češnje in češplje pa od Adventa do Božiča. Če ga vreme mudi, naj hití pomladi pred ko more, ker take drevesca že muževne prihajajo, ali sok imajo in se potem nerade primejo. Jabelka in hruške niso tako nevšečne, in se dajo pomladi cepiti, dokler ne zelené, če so bili le cepiči pred vrezani, kakor je muzga (sok) bila v njih te-

koča. Kdor ima malo divjakov, je narbolje, de jih cepi pomladi, kmalo ko mraz neha.

§. 17.

Kako se drevesca cepijo?

Pet načinov je, kako se narboljši in nar navadniši cepi, namreč, cepi se: 1. z nakladam, 2. s popkam, 3. v zarezo, 4. v sklad, 5. v zakožo.

§. 18.

1. Kako se cepi z nakladam?

Nar boljši in nar hitrejši je z nakladam cepiti. Tako, če se cepič na debelšim koncu z ojstrim nožkam, s kakoršnim se peresa vrezujejo, ki ga vidiš zad na tabli št. 1., spre-kama za palec dolgo od ene strani do druge odreže, in se zgoraj do družiga ali tretjiga popka prikrajša, de je dva ali k večimu tri palce dolg. Kakor vidiš zad na tablici št. 6.

Kjer sta oba enako debela, tam se tudi divjak od spodej gori postrani za palec dolgo odreže, tako de imata obá ravno gladke, visoke in široke rane. Ko se vkup naložita, mora pri obeh biti koža na koži, les na lesu, in steržen na sterženu, de se nič rane ali beliga lesa ne vidi. Potem se cepič in divjak z ozkim per-tenim povoskanim trakam prav terdo povijeta. Kadar drevesce za péd dolgo mladiko stori, se trak odvijje, de se v les ne zajé. S takim cepljenjem se drevescam nar manjši rana stori. Tako cepiti se zamore vso zimo, dokler ze-

lenje ne poganja, in prav rade se prijemajo, posebno jabelka in hruške, če so bile le prav naložene in dobro s trakam zategnjene. Ne le samo majhne drevesca so pripravne za to cepljenje, ampak tudi odrašene se dado po vejah in koncéh tako cepiti.

Tudi koreninice, ktere se pri presajanji mladih drevesc odrežejo, se lahko z nakladam cepijo, in take v zemljo posadé; tako bodo žlahtne in lepe drevesca zrastle.

§. 19.

Kaj je pri takim cepljenji treba najbolj vediti, de se gotovo prime?

De se bo pri takim cepljenji rado prijelo, se mora cepič na divjaku z dobro vezjo terdno poviti. Vervca, preja, ali cunjja ni zato, ker vervca in preja preveč kožo stisne in kmalo v les zajé, de muzga (sok) ne more pod kožo teči. Cunjja pa premalo stisne. Naj bolji je tedaj perten ozek trak za péd dolg. Trakovi pa morajo biti povošeni. Pomaži jih tedaj več vkup z razpušenim voskam, in jih z likavnkam pogladi.

Kdor trakov nima, utegne tudi lipovo ali konopno liče povošiti, in cepljenje z njim povijati.

Nepovošen trak ni dober za povezilo, ker ne obvaruje rane zoper zrak in močo, in se s časam potegne, de se cepič divjaka ne tiší.

Pri povijanji cepljenja je dobro gledati, de se cepič ne premakne, de se vsa rana

zgorej in zdolej dobro povije, de se naklad ali stiklje popolnoma pod trakam skrije. Če na divjaku pod cepičem kaki popki ostanejo, se morajo gladko porezati, de muzga (sok) vsa v cepič žene.

Nekteri cepi z drugimi drevesi enakiga plemena vred odženó (odrenejo), drugi pa še le proti kresu; zato naj se cepi v miru pustijo, dokler se ne sušijo.

Ozelenelim cepam je treba povoze odvozlati, de more muzga iz divjaka v cep prosto teči, sicer se zajé, ino to naslednjič drevescu vedno škoduje v rasti.

Popolnoma povožo odvezati pa ni varno, sicer odstopi cep, divjaku še ne terdno pri-rašen, in o prvi sapi odletí. S posebno skerbjo je treba cepam oskerbeti pomoč zoper veter, ali s količki v tla zataknenimi, k katerim se divjak in cépove mladike ohlapno privežejo, ali pa z vejco, k divjakam nekoliko pod cepam privezano, na katero se cépovi odrasliki naslonijo.

§. 20.

2. *Kako se s popkam cepi?*

S popkam se cepi, če se srov popek iz žlahtne mladike odreže, in v kožo divjaka tako vtisne, de se z njim zaraste, žlahtno mladiko požene, ktera zraste v žlahtno drevo, ako se divjaku vsi drugi odrastliki porežejo. Glej na tabli št. 7.

§. 21.

Kakošni divjaki se s popkam cepijo?

Za to cepljenje so naj boljši divjaki, ki so zrastle iz pešk in kostí, ali pa iz korenin, de so le kakor gosje pero debeli, ko imajo mlado gladko kožo. Čez palec debeli se le še po vejah s popkam cepijo. Iz hoste prineseni ostárkasti divjaki niso za to.

§. 22.

Kdaj se s popkam cepi?

S popkam se da cepiti, dokler je drevje muževno, de se koža lahko od lesa loči, tedaj kmalo po sv. Jurji blizo do sv. Mihela.

Če s popkam cepiš do sv. Petra, popek še to leto mladiko storí, če pozneje cepiš, se popek prime, pa še le prihodnjo spomlad zelení. Zato se pri unim pravi: z rastnim popkam, pri tem pa s spijočim popkam cepiti.

§. 23.

Kakšni naj bodo popki za cepljenje?

Če se pred kresam cepi, se cepni popek odreže iz letne mladike, ktera je bila odrezana pred ko je bil les muževen, in v senčno zemljo vtaknjena, do kresa lahko muževna ostane. Če se pa s popkam cepi, se po kresu ureže z verh žlahtniga drevesa zelena mladika, ktera ima prav lepe lesne popke za cepljenje.

Vediti je treba, de so trojni popki na sadnih mladikah, namreč: cvetni, pérni, in lesni

popki. Cvetni popki, za drugo pomlad k cvetju namenjeni, so debelši, okrogliši, in večidel na postranskih mladikah nastavljeni. Péрни popki so drobni in mèdli, včasih komej viditi, in namenjeni, prihodnjo spomlad zgoli pérje pognati. Ti in uni niso za cepljenje. Lesni popki so lepi polni in dolglasti, v sredi veršnih mladik nastavljeni, de pomládi nove mladike poženejo. Taki so dobri za cepljenje.

Če se popki cepijo iz zelene mladike, mladika ne sme biti nič zvenjena, zato se mora v vodo ali v sirovo jabelko vtakniti, dokler se ne cepi. Čez dva dni se ne hrani.

§. 24.

Kakšniga orodja je treba k temu cepljenju?

Drujiga ne kakor, prvič: Ojster, tanjko zbrušen na koncu nazaj zavit nožiček, kakor ga vidiš na tablici št. 2, de popek gladko od cepiča odreže. Na koncu mora imeti plošnato ošpičeno kost, de se z njo koža na divjaku odporja. Drugič mora biti pripravljen trak ali ličje, de se z njim rana povije, kakor pri cepljenji z nakladam.

§. 25.

Kako se s popkam prav cepi?

Tako le: Vzemi cepič, ki je bil urezan, preden je bil muževen, in nezvenjen ohranjen, ali pa zeleno mladiko, če po kresu cepiš. Primi ga na debelim koncu z dvema perstama v levo

tju roko, de bo ležal na dlanu s tanjkim koncam proti tebi obrnjen. Po tem z nožkam odreži popek, kteriga si za cepljenje namenil, od mladike tako lepo in gladko, de se bo pol palca kože pred njim, in pol palca za njim, in kolikor je mogoče tudi na straneh ga deržalo, de bo lesa kar naj manj mogoče zraven, pa vender se mora varno ohraniti popkov zernic, ki je med lesam in kožo.

Kader si tako platico kože s popkam vred od mladike odrezal, odreži mu tudi pol peresa, če je bila mladika zelena, ker ta žlahtni popek mora tudi iz zraka (lufta) živeti po peresu, tako dolgo, dokler se v divjaku ne prime; celo pero bi mu preveč bilo. Glej na tabli št. 7.

Po tem ureži v kožo divjaka, kjer je naj gladkeji, od zgorej in sprekama doli takole: Odloči s kostjo, ki je v nožku vdellana, ali s kako leseno zagojzdico muževne kože na divjaku toliko na obeh straneh, de boš vso palico s popkam divjaku pod kožo spravil.

Zadnjič se rana z vošenim trakam ali z ličjem zgorej in spodej terdo povije, de se lesam popek vidi. Čez štirnajst dni, kader se je popek v divjaku prijel in z njim zrasel, se véz odjenja, de se les redí. Kader je očitno, de se je popek prijel, se divjak dober palec nad prijetim cepam tako prekama odreže, de rana na nasprotno stran cepa pride. Drugo leto še le, ko je iz popka pognala močna mladika, se konček divjaka verh cepa tikama pri cepu vprek odreže in zamaže z voskam; pervo leto tega storiti ni varno, ker tanka cepova mladika

ne more rane zaliti, in mokrota naslednje zime ranjenimu lesu škoduje. Če si pa tako cepil po kresu na spijoči popek, odreži še le prihodnjo spomlad divjak nad prijetim popkam, in ga zdolej čisto otrebi, de žlahten popek požene in raste.

§. 26.

Na kaj je posebno pri tem cepljenji gledati?

Gledati je treba:

- 1) De so cepiči ali mladike od žlahtniga, zdraviga lesa in popolnoma živi. Če so zmerzli ali od bolniga drevesa, kar se vidi s černiga steržena ali iz rujaviga lesa, niso za nič. Tudi zlo zvenjeni se ne primejo.
- 2) Se mora to delo opravljati kaki oblačen dan, ali pa zjutrej ali zvečer, de se urezani platici sok ali muzga ne usuši, in popek ne oslabí. V vročini ali v dežji in vetru ni za to delo.
- 3) Je dobro, de se popek v divjak na senčni strani vcepi, de ga solnce preveč ne opeče, dokler se ne prime.
- 4) Je dobro, de se, kar naj nižej se dá divjaki pocepijo, zato ker radi spodej divje mladike ženó, če so visoko cepljeni.
- 5) Se mora s tem cepljenjem prav ravnati, posebno pri nevšečnih drevesih, kakor pri breskvah, marelicah i. t. d.

§. 27.

3. *Kako se v zarezo cepi?*

Novo najdeno cepljenje je v zarezo cepiti. To se stori, če žlahten cepič na debelim koncu kakor zagojzdico po obeh straneh za palec dolgo gladko odrežeš, in v divjak, tam kjer je s cepičem enako debel, od zgor doli zarezo proti sterženu narediš, de se cepič vanjo vtakne in vso rano skrije. Glej na tabli št. 8. Tudi se morate na straneh koži cepiča in divjaka dobro vkup sprejeti. Po tem se cepič k divjaku z voskam zamaže in z ličjem povije. Tako se da cepiti od sv. Jurja do sv. Mihela, dokler sok ali muzga teče, in sicer do kresa s takim cepiči, v katerih še ni sok ali muzga gnala, kadar so bili odrezani. Po kresu pa cepi z zelenimi mladikami, ali verh se mora toliko prirezati, de ima cepič le dva popka, in perje se bolj ko na pol prikrajša. Rana na verhu se z voskam zamaže.

Divjak se mora gladko prirezati, če še ni nič gnal, če se pa zelen cepi, pústi do pomladi vse mladike v miru.

§. 28.

4. *Kako se v sklad cepi?*

Nar stareji, pa nar slabši navada cepiti, je cepiti v sklad, kadar se divjak odžaga in razkolje, de se žlahten cepič vanj vtakne in se rana zamaže. Mladih divjakov ni dobro tako cepiti. Le tisti se zdaj še v sklad cepijo, kateri

so že drugimu cepljenju odrastli, de se ne dado več z nakladam, s popkam ali v zarezo cepiti.

V sklad se da vsak divjak cepiti, kateri je nad palec debel. Nar bolj se prime, če je kakor ročnik debel. Tudi stara lesnika se da po vejah cepiti. Če se debelo drevo cepi, je treba vediti, de se mu ne smejo vse veje odrezati, kadar se cepi, temuč deseti del mladik pod cepičem se mora pustiti; še le drugo leto se čisto potrebjijo, kadar ima že cepič dosti lesa, sicer se cepič posuší zavoljo pomanjkanja živeža iz zraka, kteriga mu perje daje.

§. 29.

Kdaj se v sklad cepi?

Naj raji se v sklad prime, če se takrat cepi, kadar začne sok ali muzga pod kožo prihajati. Že v svečanu ženó marelice, breskvé in češnje. Kmalo po tem češplje. Sušca se cepijo hruške, in naj zadnje jabelka. Tudi se mora cepiti pred na solčni, poznej na senčni strani, kjer sok ali muzga pozneje žene.

Tudi na lepo vreme se mora pri cepljenji gledati, in na tisti čas, kateri je naj bolji za cepljenje, kar se tako spozná: Vreži mladiko, in kožo pri ranjenim lesu z nožem pritisni. Če med kožo in med lesam nekoliko mokrote vidiš, je naj bolji čas za cepljenje v sklad. Če mladika še soka ali muzge nima, ne cepuj. Če se pa že muževna koža od lesa lupi, le nehaj, za to léto se bo malo prijelo. Na mladi ali stari mesec ali na druge vraže pri cepljenji ne glej.

§. 30.

Kakošni cepiči so najboljji za cepljenje v sklad?

Najboljši cepiči so z verha drevesa tiste letne mladike, ktere imajo lepe lesne popke, gladko kožo, in čverst, zdrav in terd les. Cepiče pa moraš urezati, preden začne sok ali muzga gnati, in hrani jih, v zemljo vtaknjene ali v sneg zakopane, tako dolgo, de je čas cepiti. Če se v daljne kraje pošiljajo se morajo v moker mah zaviti. Če so preveč zvenéli, se v mokro perst dlan globoko zakopajo in kmalo bodo oživeli.

§. 31.

Kakošno orodje je pri cepljenji v sklad potrebno?

- 1) Potrebna je ojstra, ročna žagica. Za debeleji debela mora veči biti; za drobne divjake pa prav tenka. Najbolji so nove znajdene cepivne škarje, glej na tablici št. 5. S temi škarjami se vsi drobni divjaki k cepljenju gladko prešipnejo, in delo prikrajšajo.
- 2) Prav pripravne so novo znajdene ojstre kleše, glej na tablici št. 4; z njimi se lahko divje mladike in tudi cepiči z drevesa lepo vzamejo.
- 3) Potreben je močan, prav ojster, zakrivljen verten nož, kakor ga vidiš na tablici št. 3, de se z njim odžagan divjak pogladi, in divje mladike in suhi odrastliki čisto porežejo.

- 4) Imej tudi majhen ojster nožiček z oestro klinjico, kakor je za vrezovanje peres, de boš mogel cepič prav obravnati.
- 5) Treba je večiga noža s široko in tenko klinjo, de se z njim divjak gladko prekolje.
- 6) Vzemi sabo kladvice, de boš nož v sklad zabil, pa je bolji leseno kakor železno.
- 7) Je potrebna košena ali pa drenova zagojzdica, de razpoka reži, dokler se cepič vanjo ne vtakne.
- 8) Treba ti je dobriga cepivniga voska, de boš rano dobro zamazal in cep pred močo, sušo in hudim vremenam obvarval.
- 9) Je treba za vsaki cep rutice ali cunje in trakú ali vervice, de se ranjen divjak obveže in ložej zaceli. Tudi je dobro, cep s predivam obviti.
- 10) Če se v mrazu cepi, je treba vosk pred stopiti, de delj časa mehek ostane. Zadnjič; imej vse to kadar cepiš, v peharji ali v kaki drugi posodi pri sebi.

§. 32.

Kako se v sklad prav cepi?

Kadar imaš vso pripravo vkup, narpred divjaka ravno vprek prežagaj, kjer ima nar lepši les in gladko kožo. Po tem se z vertnim nožem še odžagan divjak pogladi. Dalje se postavi drugi tenki nož na sredo debela in se s kladvam poterka, de se palec globoko gladko razkolje. V sklad se terči zagojzdica, de ga toliko razkroji, kolikor je cepič debel.

Zdaj vzemi cepič, in mu z ojstrim ozkim nožkam naredi vštric eniga popka zarezo v stran, in vreži naprej podolgama do steržena tudi na drugi strani ravno tako za palec dolgo, de bo cepič kakor zagojzdica ošpičen.

Pri stranicah naj koža ostane, in zunanja plat naj bo nekoliko debeleji od notranje, de jo bo sklad, kadar se cepič vanj vtakne, povsod na tesnim prijel, ko se zagojzda zmakne, de se notranje kože stikam spopadejo. Zgorej toliko cepiča odreži, de ne bo čez dva ali tri popke imel. Glej tablo št. 9. Zdaj zamaži rano s cepivnim voskam, in pa tudi cepič na verhu. Potem poví s cunjjo in poveži s trakam ali vervico, de sklad ne jenja, temuč se s cepičem vkup zraste.

§. 33.

Kaj je še posebniga treba vediti, de se bo cepljenje v sklad rado prijelo?

- 1) Treba je vediti, de divjak, kteriga misliš cepiti, mora že v koreninich dobro vrašen biti, de bo imel moč rano kmalo zaceliti, in cepič v rast gnati. Zato divjaka vsaditi in cepiti v eni pomladi ne veljá; taki se ne prime, ali pa grozno kasno raste.
- 2) Če nižej je divjak cepljen, hitrejši in lepši bo raste. Le debeli lesnikovci se visoko cepijo.
- 3) Dobro je, de se tista stran cepiča, kjer je prvi bližnji popek, znotrej oberne, de pred rano zaceli, se divjak s cepam

zaraste, in ravno verh divjakoviga debbla močno mladiko požene, namenjeno za deblo prihodnjiga drevesa. Zato je treba naslednjo pomlad, kar je cepa verh te mladike, vprek odrezati in rano z voskam zamazati. Če pa je popek ven obernjen, bo cep na strani gerdo gumbo naredil, ker na strani perviga popka muzga najbolj vleče in les redi.

- 4) Naj bolje je, en sam cepič v en divjak djati. Le tistim, kateri so čez koželj debeli, se dva cepiča vtakneta, zato de se od obeh platí rana préd zaceli, in jo divjak préd zalije. Če se več cepičev potakne, zrastejo goste veje, ena drugo topé in drevo oslabé ali kmalo usušé.
- 3) Če manjši cepič v sklad vtakneš, veči mladika bo do jeseni zrastle, ker se taki préd prime in z muzgo napoji, torej préd zelení. Dolgi cepiči pozno zelené, kasno rastejo, lesa ne vterdijo, perja jeseni ne dozorijo, in radi pozébejo in se posušé.
- 6) Vselej cepi s suhimi, nikoli ne z mokrimi cepiči. Preden cepič vtakneš, ga ni treba sliniti. Slina je sirovimu lesu škodljiva.
- 7) Nikoli ne zamašuj rane z drugim kakor s cepivnim voskam, če hočeš zdrave drevesa zrediti. Z ilovico zamazovati in z maham povijati je škodljivo. Ilovica se v suši spoka, tako pride v sklad divjaka zrak, veter, moča in perst, nato se les začne sušiti in gnjiti, ali pa je žlamborast. Take drevesa, ki so že od nerodniga

cepljenja bolezen v sercu seboj prinesle, ne bodo nikoli veliko rodile in ne bodo starosti dočakale.

Zadnjič, obvari cep škode s tim, de mu količ ali močno preklo vsadiš. S košem ali z gostim popletam ga ne ograjaj, ker mu solnce jemlje, v senci pa se nobeno drevo ne obnaša dobro.

Kako se še zamore cepiti?

Z žlebničkam v žlebek.

Dobi se zakrivljen nožek, podoben polovici cevke, debelosti pisniga perésa, s katerim se po načertanji v št. 11 toliko v divjak zadolbe, de se malo narezana čisto olupljena stran cepú (glej načert v št. 12) tikama noter vtopi. Terdno zavezan in dobro zamazan cep čversto požene in divjaku naglo rano zalije.

§. 34.

Kako se cepivni vosk naredi?

Vzemi rumeniga voska, kakor ga razpušeniga dobiš pri čebelarjih. Ravno toliko očišene smrekove smole, zraven pa deni tudi ravno toliko terpentinovove smole. Vse te tri reči vkup stôpi in vli v merzlo vodo, ki je v skledi pripravljena, in z mokrimi rokami naredi štruce in jih spravi.

Glej, de ne boš kaciga loja, masti ali masla prideval, ker vsaka mast je škodljiva sadnimu lesu.

§. 35.

Kako se naredi še drugo mazilo za drevesne rane?

Vzemi apna, kravjeka in mastne ilovice, vsaciga enako, tudi je dobro zraven djati terpentina. Vse to dobro vgnjeti in premešaj. S tem mazilam pomaži rane pri velikih drevesih, kader veje odžaguješ. Nikoli pa s tem mazilam ne maži pri cepljenji.

§. 36.

5. Kako se v zakožo cepi?

Peto cepljenje je za kožo. To je zlo tako kakor v sklad cepiti, s tem razločkam, de se odžagan divjak ne prekolje, in cepič ne vtakne v sklad, ampak med kožo in med les na strani. Torej mora biti že drevje muževno, de se koža od lesa loči, pa vender dokler še zelenja ni, to je, mesca maliga travna. Glej tablo št. 10. Kader je že divjak odžagan, se na strani kacija pol palca od verha doli z ojstrim nožkam koža vreže do lesa, in zgorej ravno tam med kožo in lesam se potisne košena ali pa lesena, kakor cepič tenka zagojzdica, de kožo od lesa odríne, in cepiču stori prostor. Ta zagojzdica mora biti pa po notranji plati plošnjata in po vnANJI okroglo ošpičena. Potem vreži cepič pod popkam v stran — ne celó do steržena, potlej vreži na zdolej palec globoko, de spreka na drugi strani z nožkam ven prideš. Na drugi strani cepiča ne zarezuj družiga, kakor le černo kožo olupí, spodnjo zeleno pa pusti.

Potlej vtakni cepič za kožo v divjak na tesnim. Rano vso z voskam zamaži in obeži.

§. 37.

Ktere divjake je dobro za kožo cepiti?

Za kožo je dobro cepiti tiste divjaki, ki so za cepljenje s popkam ali nakladam predebeli; čez pol palca debele divjake cep za kožo kasnejši zalije, kakor cep v sklad. Na velikih zlo muzgastih vejah se smé več in daljih cepičev za kožo potakniti, kakor je navada pri drugim cepljenji. Če se debeli divjaki cepijo, se jim ne smejo nikoli vse veje na enkrat odrezati. Postavi cepičem vselej kake prékle ali veje za brambo.

§. 38.

Ktero izmed imenovanih cépljenj je naj boljši?

Vsako je dobro ob svojim času, vender je mlade divjake naj bolje z nakladam za kožo ali pa s popkam cepiti, ker se tako drevesca naj manj ranijo, se naj raji primejo, in se tudi naj hitrejši opravi.

§. 39.

Kaj je s cepljenimi drevésci še početi, in kako jim streči?

- 1) V sadnici, kjer je veliko divjakov po-cepljenih, naj se drevesca zaznamnjajo, kakšne sorte so.

- 2) Se morajo cepljenci naj manj trikrat v letu okopati in opleti, in v suši se morajo jim prilivati, v drugim ali tretjim letu jim z dobro perstjo, ali s tnalovino, ali z blatam ali s trohljivimi plevami prignojiti.
- 3) Se morajo vsi popki pod cepam potrebiti, preden mladike storé, ker so škodljivi, in muzgo na se vlečejo.
- 4) Z nakladam cepljenim drevescam trake ali vezí preč poberi, kakor hitro je cep dlan dolgo mladiko storil, če ne, se trak v les zajé in rasti brani.

Ravno tako stóri unim, ki so v zarezo cepljeni. Tistim drevescam pa, ki so s popkam cepljene, vzemi ličeje čez tri tedne, naj so se prijele ali ne. Pri cepljenji v sklad in v za-kožo pusti obvezila, dokler se rane dobro ne zacelijo. Samo če vidiš, de se pri povozi bunke delajo, jo brez odlaška odveži.

§. 40.

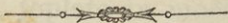
Kako je treba cepljence obrezovati, de se bodo lepe drevesca zredile?

Hočeš lepe drevesa imeti, ne pusti nikoli več kakor le eno serčno mladiko kviško rasti, in deblo storiti. Vse druge stranske mladike in nepotrebne odraslike pomládi gladko odreži. Pri obrezovanji glej, de ne boš od zgorej doli urezal, ampak nastavi nož od spodej gori, de gladko odreže in kože ne zadere. Tudi vsako rano z voskam zamaži. Če je pa dre-

vesce v dnu tako slabo, de se samo ne more ravno deržati, mu verh prikrajšaj, in pusti eno leto postranske mladike rasti, de bo spodej debeleji in močnejši, drugo leto pa ga spet gladko obreži.

Kader je pa drevesce v drugim ali tretjim letu po cepljenji okoli osem čevljev zrastle, mu pusti verhe rasti in krono storiti; torej mu moraš malo serčne šibe v verhu odrezati, in naj zgornje štiri lepe popke pustiti, iz katerih bodo mladike, in iz njih verhe na okroglo zrastle.

Vse druge popke in mladike nižej potrebi, de bo deblo gladko. Od zdej so še le cepljenci vredni, de se iz sadnice izkopljejo, in v vert presadijo.

III. Razdelik.

Od presajanja žlahtnih drevesc.

§. 41.

Kteri čas je naj boljši drevesca presajati?

Boljši je drevje v jeseni, kakor pomladi presajati, zato de se perst po zimi okoli korenin bolj zgosti, in drevesca pomladi brez prilivanja zelené in hitro rastejo. Pa tudi po zimi in zgodaj pomladi se sme drevje z pridam presajati, če je lepo vreme in vlažna perst. V zmerzlo zemljo sajene drevca se rade posušijo.

De ne bodo v jeseni presajene drevesa po zimi pozeble, jim ranjene korenine gladko prireži, in z voskam zamaži, veje pa v jeseni vse cele pusti, in jih še le pomladi obreži.

Kdor pa hoče veliko rodovitno drevo presaditi, naj to stori po zimi, kader je zemlja terdo zmerzla, de se perst s koreninami prenese, pa veje se mu morajo močno prikrajšati. Nikoli pa z muževnim lesam in z zelenim perjem ne presajaj, ker se rado posuši. Če se pa vender to mora zgoditi, presadi drevo varno z dolzimi koreninami in kratkimi vejami, pa tudi zlo zalivaj in za nekoliko časa senco napravi.

§. 42.

Kako je treba drevesca za presajanje izkopavati?

Drevesca se morajo z oestro, dolgo rovnico izkopovati, in pa varno, kolikor je mogoče. Najpred se perst z verha do korenin preč poderza, potem se drevo od ene strani globoko spodkoplje in nagne, od druge strani pa se prav globoko korenine spodsekajo, in kadar se drevesce vzdigne, naj se perst tako varno otrese, de se male koreninice ne omuznejo. Napčno je, precej pri deblu korenine posekovati, ali jih razcepiti. Dobro je tudi, drevesca, preden se skopljejo, na poldanji strani z apnam namazati, de se vé, jih pri sajenji zopet tako oberniti, kakor so predej stale, ker tako posajene čversteji in lepši rastejo.

§. 43.

Koliko je treba izkopane drevesca obrezati?

Vsako drevo, preden se presadi, se mora obrezati po koreninah, po deblu in po verhéh. Če je bilo drevo lepo izkopano, ne bo na koreninah drugiga treba obrezovati, kakor serčno ali srednjo korenino, ki na ravnost v tla raste. Pri mladih drevescih ne smé čez dlan, pri velikih ne čez ped dolga biti. Stranice ali tiste korenine, ktere sprekama rastejo, in pod verham v dobri zemlji okrog drevesa živeža išejo, se le prirežejo, če so zlo dolge, ali pa kaj ranjene, de se tudi z voskam zamažejo.

Sesavke ali tiste male koreninice, ktere iz stranic na vse kraje rastejo, de z verhi zemlje zrak in roso, toploto in močo za rast in rodovitnost na se vlečejo, naj se le takrat prikrajšajo, kader so po koncéh trohljive ali bolne. Deblo je treba od vsih stranskih mladik gladko otrebiti, in sicer pri češpljah in češnjah za seženj visoko, pri jabelkih in hruškah pa do osem čevljev kviško. Oreh in kostanj pa mora imeti še višej gladko deblo do verhne krone.

Če več ima drevo korenin, več mu sméš verha pustiti. Če oreh presajaš, mu je treba vse stranske vejce vzeti, nikoli pa ne verhne šibe krajšati, ker tista rana se mu zavoľjo velikiga steržena ne zaceli, in potem les od zgorej začne puhleti in se sušiti. Le jabelku in hruški pri presajanji verh prikrajšaj, in bo pridno rastlo. Ako je drevesce še gola šiba brez vej, ga toliko odreži, de mu 3, 4 ali k večimu 5 lesnih

popkov v verhu pustiš, iz katerih bodo tiste veje okroglo rastle, ktere bodo drevesu krono naredile. Če ima pa drevo že kronine veje, mu jih tako potrebi in prikrajšaj, kakor ti kaže, de bo drevo lepo okroglo, vender ne tako, de bi bil gost germ.

Kar boš obrezoval, obrezuj od spodej gori, de bo rana od dežja in od solnca obernjena, in se ložej zaceli. Dobro je, rane vselej z voskam zamazati.

§. 44.

Kako se izkopane drevesca hranijo, ali v daljne kraje brez škode pošiljajo?

Če izkopanih drevesc ne moreš precej posaditi, jih v zemljo zagerni, to je, v skopan graben eniga pri drugim po strani položi, in korenine z vlažno perstjo zasuj, dokler jih ne posadiš. Nikar jih ne hranjui v zaduhljivi kleti (keldru) in na solncu, na vetru jih nikoli ne pušaj dolgo ležati, ali prenašati, de se koreninice ne posušé, ktere se težko oživé.

Kader bi pa drevesca v daljne kraje pošiljal, je naj boljši, de korenine z mokrim maham obložiš in v slamo zaviješ, kar se tako-le naredi:

Vzemi drevesca in jih v butaro tako vkup zloži, de bodo korenine ena pri drugi terdo skupej, in zveži jih. Potlej jih znotrej in zunej z maham zapaži, in obloži in zakri. Potem vzemi pol škopnika slame, in jo pri verhu za klasjem terdo vkup zveži, potem jo na tleh na

okroglo razgerni, de bo voz, kjer je slama zvezana, ravno v sredi na verhu, gori pa postavi butaro pokonci, in slamo od vsih plati čez korenine proti deblu zaví, in s srobotam ali z vervico terdo poveži. Tako več dni in tednov drevescam nič ne škodva, de se le včasi korenine z vodo polijó.

Če so se pa drevesca na poti preveč posušile ali pa zmerznile, jih pol dné v stoječo vodo postavi, potem v zemljo zagerni ali pa jih posadi.

§. 45.

Kam je dobro sadne drevesca vsaditi?

Podnebje in zemlja stori velik razloček, kakšno sadje rodé drevesa. Če drevo vsadiš na solčno prosto sapo, bo njegov sad veliko večí, lepši in boljši, kakor od drevesa enaciga plemena, ktero v senci, v zatišji ali v goši raste. Ravno tako je velik razloček med sadjem od drevesa, ktero na dobri zemlji raste, in od drevesa, ktero stoji v pusti zemji.

Sadi torej drevesca, posebno žlahtne, le v prostozračni in solnčni, ne pa v senčni kraj. Zvoli jim tudi dobro, in kolikor je mogoče, zboljšano zemljo, ali saj ne slabši, kakor so jo pred imele.

§. 46.

Kakšna zemlja ali perst je za sadne drevesca naj boljši?

Dobro vdelana in globoko rodovitna perst, kakoršna je po dobrih njivah, po zelnikih in

druzih starih vertéh, je za vse drevje naj boljši k sadni rasti. Ker pa ni povsod take zemlje, sadi takiga plemena drevesa, ktere ljubijo perst, kakoršno imaš.

V debelo, močno ledino nasadi jabelk, v globoko mergljino hrušk. V plitvo, dobro rahljico sadi češplje, breskve, marelice in mirabele. V rujavo puhljico ali lapor, zlasti pa v kremenico sadi kostanj, češnje in višnje. V grampasto kamnito zemljo nasadi orehov.

Če je pa zemlja, kamor misliš drevesa saditi, zlo pusta in plitva, spodej kmalo terda mertvica, ali pa šuta, de sadne korenine globoko gnati ne morajo, ali pa živeža v nji ne dobivajo, jo je treba zboljšati in drevescam streči.

§. 47.

Kako se nepridna zemlja zboljša?

Marsiktera zemlja je od nature dobra, če pa ni obdelana in globoko zrahljana za rast sadja ni pridna. Torej je najboljši, de tisto zemljo, kamor misliš drevesa saditi, do dveh čevljev globoko vso prekoplješ, ali tako z lopato preoberneš, de zgornja rodovitna perst v dno, spodnja mertvica pa k verhu pride, de se tudi iz podnebja rodovitnosti navzame. To delo, če je ravno težavno, k nagli rasti in obilni rodovitnosti sadniga drevja naj več pripomore, in bo obilno povernjeno, ker v taki zemlji drevo v enim letu veči zraste in več sadu obrodí, kakor drugo tako drevo v štirih

letih, če morajo korenine v terdi mertvici revniga živeža iskati.

Zemljo tedaj, kamor misliš drevesa saditi, kolikor ti je moč, globoko prekopaj in zmečaj, tudi kamnje preč spravi, potem še le drevesca posadi. Čudil se boš, kako bodo drevesca hitro rastle in obilno sadja rodile. Kdor take zemlje ne zboljša, ne bo nikoli zredil pridniga drevja.

Tudi se zemlja zboljša, če se ji druge bolji ali nasprotno perstí primeša. V pust lapor napelji gline iz luže (bajarja), ali rušin iz meline. V rujavo mergljino napelji blata s ceste in iz kanalov, ali iz persteniga pezdirja in plév. Suho rahljico zmešaj z mastno ilovico. Čmokasto mertvico namešaj z dobrim peskam. Černo perst z mergljino potresi, tako boš zemljo za rast sadja veliko zboljšal.

Tudi se dobra vertna perst za drevje pripravlja, če se eno ali dve leti préd zemlja z živinskim gnojem prav zelo pognoji in kako žito vseje, dokler se gnoj zadosti ne sperstení. Če je ravno živinski gnoj vsim drevescam škodljiv, jim vendar v zemlji strohnjen veliko k rastvi pomore.

Kmetje! prevdarite rezno ta dobri svet, in vselej zemljo zboljšajte, kamor mislite drevesca saditi. Prekopajte jo tako globoko, in tako široko, kakor globoko in široko bodo gnale korenine od dreves. Tako ne bote tarnali, de se drevje pri vas ne obnaša dobro, temveč spoznali bote iz skušnje, de je bila le naša nevednost in zanikernost tega kriva, de

smo Kranjci do zdaj redili še tako malo žlahtniga sadja, ker smo drevje le v pusto zemljo brez zboljšanja sadili.

§. 48.

Kako se sadno drevje prav sadí?

Veliko je na tem ležeče, de se drevo prav posadí. Zato je treba:

- 1) Globoko in prav široko jamo izkopati, ne le tolike, kakor je treba korenine v zemljo zakopati, ampak de tudi potlej korenine v svoji rasti okoli sebe rahlo perst najdejo. Perst pa loči, kader jamo koplješ. Verhno rodovitno devaj na eno stran, in jo pri sajenji na verh deni. Kamnje in šuto preč spravi. Tudi je dobro, de se jame za jesensko sajenje že poleti, za pomladanjsko pa jeseni izkopljejo, de se perst več rodovitnosti navzame in k rasti bolj tekne.
- 2) Kader drevesce vsajaš, préd jamo nekoliko zasuj, in rušnje, če jih je kaj, na dno narobe položi, nanje naj bolji perstí posuj. Dobro je, če primešaš strohnjenih plev, sperstenjeniga pezdérja ali tnalovine. Po tem postavi drevesce in poravnaj korenine na okroglo, de bodo v krono rastle. Na korenine deni dobre in rahle persti, in drevesce potresljaj, de se perst med korenine dobro zagosti, in nič prazniga med koreninami ne ostane. Zadnjič s tisto perstjo, ki je bila iz dna jame, po verhu

zagrebi in malo pritlači. Zdaj drevesce tudi dobro z vodo zalij, posebno če pomladi presajaš.

- 3) Kadar drevesca presajaš, naj se orehi naj globokeje, hruške malo manj, jabelka še manj globoko, češnje plitvo, in češplje tako pri verhu posadijo, de perst komej koreninice pokriva, de se bodo rade prijele.

Sploh glej, de nobeniga drevesa ne globokeje, ne plitveje ne vsadiš, kot je rastlo na svojim poprejšnjim kraji.

- 4) Vsako novo vsajeno drevesce naj ima količ, de ga veter ne verže, ali korenin ne omaje. Taki količ préd v jamo vsadi kakor drevesce, de mu potem korenin ne raniš. Priveži drevesce h količu s tertó ali s slamo, pa mehko, de ga terta ne bo iz tal vzdignila, kadar se drevo s perstjo vred poseđa, in nižá. Drevesce se ne smé h količku tako privezati, de bi se koža oplazila in rana naredila. Zato je bolje s slamo ko s tertó privezvati, in med količ in drevesce mahú vložiti. Tudi je dobro, de količ na gornji strani drevesca stoji, de mu ne bo sence delal, in ga pred burjo varoval. Zadnjič rahlo ternjevo vejo priveži k drevescu, če je na takim kraji, kamor živina zahaja, de ga ne podere, ali kadar je zeleno, ne objé.

Kako deleč narazen naj se drevesca sadijo?

Če na novič drevesa sadiš, jih posadi v enake verste, kakor brajdo. Premiri z vervico zemljo, ktero si za vert odločil, naredi jame, in količe préd vanje zabi, kot boš drevesa sadil. Poglej de bodo verste ravno tako široke po dolgim kakor počez. Tudi je dobro, de so verste proti solncu obrnjene.

Drevje ne smé nikoli pregosto posajeno biti, če hočeš, de bi lepo rastle in obilno rodilo. Kako deleč narazen naj se drevesa sadijo, se je iz bukev težko naučiti. Prevdari dobro, kakiga plemena drevesa sadiš. Če veš, de bo drevo veliko zrastle, ker je take sorte, in pa še na dobri zemlji stoji, sádi delj narazen take drevesa, ker več prostora potrebujejo.

De ne boš verta v svojo škodo pregosto nasadil, vzemi ta dobri svet:

V zemljo srednje rodovitnosti posadi breskve, marelice, nešplje in češplje naj manj dva sežnja narazen. Jabelka, žlahtne hruške in kisle češnje posadi tri sežnje, nežlahtne hruške in sladke češnje štiri sežnje narazen. Orehi in kostanj pa morajo naj manj pet sežnjev narazen stati.

Kolikor gostejši drevesa zasadiš, bo v tvojo škodo. Če je vert redko zasajen, bo drevje rodilo obilno in dobro sadje. Tudi bo pod drevesi dolgo časa rastle žito, pod odrašenimi drevesi pa žlahtna trava. Tako ti bo vert dajal veliko dobička.

§. 50.

Kteriga plemena drevje se smé vkupej saditi?

Veliciga in majhniga plemena drevesa vkupej ne bodo nikoli dobro storile. Velike bodo s svojo senco male zatopile, jih v rasti mudile, ali pa zadušile.

Zato je dobro vsaciga plemena drevesa posebej saditi. Če pa vender hočeš več plemén sadja v vertu imeti, ga saj tako posadi, da bodo velike drevesa na zgornji ali senčni strani, vse manjši pa proti solnčni plati stale, tako si bodo manj med seboj škodljive. Naj bolj prav storiš, če posadiš nevšečne drevesca, kakor so marelice in žlahtne breskve, ob stenah, pri ozidji okoli poslopja, ali za plankami solnčne strani. Žlahtno drevje imej blizo doma, da ti ne bo krajeno. Češpelj posadi po širokih mejah med njivami, ker tam se naj bolje obnašajo. Orehov ne sadi bliz njive, ker njih senca žitu škodva. Naj boljši kraj za orehe in za kostanj je velik pašnik, tudi kaki grič ali rob pod hribam in gojzdam. Orehe je dobro zasaditi tudi med poslopjem, ker s svojimi širokimi pernatimi vejami ognju branijo, da naprej ne sega, kar je že večkrat skušnja pokazala.

§. 51.

Kakšniga plemena sadnih dreves je boljši zarediti?

Zasadi taciga plemena drevje, ktero ti v tvojim kraji več dobička kaže.

V vertu na merzlim ali senčnim kraji si zarédi manj žlahtniga drevja, kakoršno je že tistiga kraja navajeno, in vse nevarnosti bolj prestopi. Na toplim zavetnim kraji zaredi žlahtniga iz topliga kraja k nam prineseniga drevja. Če si na gorenskimi, zasadi taciga plemena sadje, katero je za sadno vino in za žganje naj boljši.

Na dolenskim zasadi tistiga plemena sadja, katero za sušilo in za kupčijo naj bolj kaže. Če si v hribih, kjer žito malo izdaja, zasadi verte s tistim sadjem, katero pri družini in pri živini naj več odrine. Če si pa blizo mesta, se preskerbi z naj lepšim novim žlahtnim sadjem, katero se sirovo lahko prodaja.

§. 52.

S kakšno ograjo se vert naj ložej obvarva?

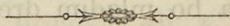
Naj boljši je, če se vert ogradi z živo mejo. Zaredi tedaj okoli verta živo mejo ali iz germovja, ali iz kostanjičevja, ali pa iz ternja. Robida, češminje in čern tern ni zlo priden za živo mejo, ker iz korenin mladike preveč žene in veliko dela da.

Naj boljši živa meja, ktera vert živine in ljudi varuje, je iz glogovca, to je iz belega ternja, ali medvedove hrušice, ktera se tako le naredi:

V jeseni naberi s ternja zrelih rudečih jagod, omladi in prežmikaj jih, de gole kožice dobiš in na kak kraj njive vseješ, preden se posušé. Če ne v pervim, pa saj v drugim letu

bodo ozelenele, in léta stare posadi okoli verta v globoko skopano in zboljšano zemljo, pol čevlja narazen.

Prihodnjo pomlad jih za ped na kratko poreži, de se bodo mladike prav zgostile, ktere ene leta naskrižem prepletaj, in kar kviško raste, prirezuj. Tako boš zredil v štirih ali šestih letih naj gostejši in naj terdnejši živo mejo. Take meje je lepo viditi, in iz rudečih jagod, ktere na njih rastejo, se da tudi žganje delati. S tako mejo boš sadje gotovo obvaroval. Drevesa pa, ktere si posadil po mejah, pašnikih in po samotah, obvari škode dokler so majhne, pribí jim kole, in priveži suhiga ternja, de jih živina ne omaja, ne objé, ne polomi.

IV. Razdelik.

Od oskerbovanja rodovitnih dreves v sadniku.

§. 53.

Kaj je treba novo sajenim drevescam storiti?

De se bodo zasajene drevesca rade prijemale, naglo rastle in kmalo rodile, jim je treba zalivati, jih okopovati, jim gnojiti, jih obrezovati, ali trebiti in čediti. V prvim letu presajeno drevo malo raste, ker vso svojo moč obrača na korenine, de se prime in v zemlji vraste; torej

je dobro mu večkrat prilivati, de mu suša ne škoduje. Mladim, tudi velikim drevesam, je dobro v suši prilivati, dokler korenin ne storijo na široko in globoko.

§. 54.

Kdaj je treba drevesca na vertu okopati?

V prvem letu posajeno drevje le tako okopaj, de perst po verhu plitvo zrahljaš, de skorje ne naredi, de bo mogla zemlja iz zraka rodovitnost na se vleči. Vari, de kake korenine ne premakneš, ali ne raniš. Plevela tako deleč ne pusti, kakor so korenine dolge. Tudi v prihodnje je dodro, nekatere leta drevje okopavati in perst rahljati dokler velike ne odrastejo.

Naj bolj pa bo mladim drevesam teknilo, če vsako leto dva čevlja globoko in široko pred koreninami okrog drevesa zemljo prekopaš in jo zboljšaš. Ko bi ljudje vedili, kako zlo okopovanje mladim in starim drevesam pomaga, bi tega dela nikoli ne opustili. Mlado drevo, ki se mu tako postreže, pol sežnja dolgo mladiko v enim letu požene. Odrašenimu pa k obilni rodovitnosti pomore, ker le zrahljana zemlja se more navzeti potrebniga živeža s podnebja, od toplote in rôse, od dežja in zimske móče, in ga drevesnim koreninam v rast podeliti.

§. 55.

Kako se drevesam gnoji?

Drevju se mora s posebnim gnojem gnojiti, kteriga tako pripravi:

Naredi veliko jamo, in vanjo nameči plev, blata in slame, plevela, rušin in listja, čresla, smeti, ali kakiga drobú, prahú, gnjiliga lesa, ali dobre persti. Napeljay vanjo večkrat kako lužo, kapnico ali gnojnico. Vse to premešaj, de se préd spersteni in z zraka rodovitnosti navzame.

Kadar s takim gnojem drevesam gnojiš, odkopaj perst prav varno pri koncéh korenin, kjer so sisavke, to je, tiste drobne goste koreninice, ktere živež pijó iz zemlje. De jih najdeš, glej na veje drevesa. Kakor deleč veje nad zemljó narazen sežejo, tako na široko večidel korenine pod zemljo rastejo. Prisuj jim gnojne persti, in kmalo ti bo delo obilno s sadjem povernjeno.

Kdor pa drugač, ali z drugim gnojem gnoji drevesam, jim bo več škodval kakor pomagal. Neumno je, cel kup plév velikim drevesam okoli debla nasuti. V suhah plevah okoli drevesa se rada škodljiva žival zaredi, kakor bramorji, mravlje in miši, in drevesam škodvajo. Suhah ne sperstenjenih plév nikoli ne nasipaj okoli drevés. Germovje in mah okoli drevés nad koreninami vselej skerbno otrebi, če hočesh, de bodo drevesa obilno sadja rodile.

§. 56.

Kako se drevesa obrezujejo?

Kako naj se drevesa obrezujejo, se je iz bukev težko naučiti. Le iz gledanja, iz dela in

iz skušnje se tega bolj nauči. Vender je vsakim, kdor drevje ima, potrebno vediti:

Pervič. Vse tiste veje in mladike se morajo od dreves odrezati, ktere ali drevesu lepo lice kazé, ali ga v rasti in rodovitnosti mudé, ali pa če so bolehné in se sušé.

Drugič. Je treba vediti, de slednje rastno drevo vleče svoj živež iz zemlje po koreninah, in z zraka po perji in po vejah. Če ima tedaj drevo veliko korenin v dobri zemlji, pa malo zelenih vej, bo le močno na les gnalo, to je v mladike in perje rastlo, pa ne sadú rodilo.

Če ima pa drevo veliko vej in gosto perje, pa malo korenin ali pusto zemljo, ne bo ne v les gnalo in ne sadja rodilo, ker pičliga živeža iz zemlje dobi. Kadar je drevo toliko odrašeno v vejah, kolikor je ravno potreba proti koreninam, tako drevo cvetne popke storí in postane rodovitno. Kdor te lastnosti drevja prevdari, bo znal drevesa prav obrezovati, in jih k rodovitnosti pripraviti.

Tretjič. Vsaka velika rana je drevesu škodljiva, če se ne zamaže. Zato kadar vejo pri deblu gladko odrežeš, rano vselej z vertnim mazilam zamaži, de ne začne gnjiti in drevo se sušiti.

§. 57.

Ktere drevesa naj se obrezujejo?

Tiste drevesca, ktere so bile vnovič posajene, in že celo leto na vertu rastejo, nar pred po deblu šest, sedem čevljev, ali še višej, do verhne krone gladko obreži, in tudi potlej

sledenj popek, kjer se po deblu prikaže, z nohtam odšipni.

Če vidiš, de ima drevo v verhu pregoste veje ali mladike, mu vse ne potrebne gladko odreži, de ne bo prekošato in zato nerodovitno. Zakaj če solnce debla in vej ne zgreje bo malo vredno. Boljši je, de drevo redke veje zredi, tako bo zdravo in rodovitno. Če kaka veja ali mladika na križem raste, de se na druge naslanja, jo odreži, sicer dobi rano in raka, kateri bi sčasama drevo končal.

Odreži tudi vse od mraza ali od žival poškodvane mladike, ali pa če se sušiti začno. Odreži tudi vse mladike, ktere se nazdol ravnaajo, ali nič prida rasti ne kažejo. Tako boš zredil lepe, lične, zdrave in rodovitne drevesa.

§. 58.

Kdaj je naj boljši čas drevesa obrezovati?

Naj boljši čas, drevesa obrezovati ali sadje trebiti, je zgodej pomladi, kakor hitro mraz neha, svečana in sušca. Jesensko obrezovanje pri drevesih, ktere imajo mehak les, ni dobro, rade pozebejo. Če pozno pomladi obrezuješ, bo muzga iz nove rane tekla, in drevesu nevarno bolezen napravila.

Tudi se sme obrezovati tisti čas po kresu, kadar drevesna rast preneha, pa kdor ne pozna zadosti drevesne nature, naj takrat ne obrezuje.

§. 59.

Kako se staro drevje trebi?

Sadno drevje se mora vsako leto otrebiti, če hočeš, de bi obiln sad rodilo.

To delo pa tako le stori: Kakor hitro pomládi sneg odleze, vzemi lojtro, žago in sekiro, vertni nož in drevesno mazilo. Če vidiš pri drevesih, ktere moraš dobro ogledovati, nalomljene ali odkrehnjene veje, jih odžagaj, de ne bodo drugim na poti. Če najdeš suhih vej, ali odgnjnih štremljnov, jih gladko pri debelu odsekaj, če ne, bo po njih suhota in gnjiloba v deblo in v serce drevesa vlezla in ga končala. Ako vidiš pregoste veje, de ne more solnce med nje sijati in jih dobro greti, ali pa spodej kje rasti druge nepotrebne, opešane veje, ktere drevesu več škodvajo ko koristijo, jih odreži. Tudi vse rapaste vejce, osuhljive mladike in nerodovitne šibice čisto poreži, ker drevo slabé in ga starajo. Če bi pa drevo le še preveč vej imelo, mu jih še odvzemi, in sicer tistih, ktere so naj bolj v senci, ali od drugih zatopljene. Zadnjič še mah po vejah otrebi, in z debela vso rapasto skorjo z železno sterguljo odergni celo do žive kože, in če je bila pod kožo červojednja, vse deblo z vodo omij. Vse rane drevesam skerbno zamaži.

§. 60.

Kako se staro nerodovito drevo pomladi, in k novi rodovitnosti prenovi?

Marsikako veliko drevo dobriga plemena in sadu, če ni o pravim času otrebljeno, kmali

opeša in neha roditi. Neveden gospodar ga v nemar pusti, ali pa ga poseka, ker bi mu lahko še pomagal, in ga dolgo ohranil.

Ako se drevje postara in neha roditi, ali se začne sušiti, ga dobro oglej. Če najdeš pri njem še živiga lesa, ga pomladiš in obvaruješ, če mu veje za komolec od debla ali še dalje odžagaš, kakor prav kaže, in pustiš le kake štiri ali šest majhnih veje do družiga leta, de drevo ne bo brez vsega perja zapušeno. Potlej mu staro kožo do žive zelene vso vzemi, pa pri koreninah perst odkopaj, in dobre persti prisuj, in kolikor moreš zboljšaj. Tako bo drevo druge mladike pognalo, nove veje storilo, spet roditi začelo, in dolgo terpelo.

Kadar stare drevesa mladiš, ti je posebno vediti:

Pervič, de se to delo ne smé drugikrat opravljati kakor pomládi, dokler še muzga ni tekoča, sicer se drevo skazi.

Drugič. Moraš veje tako odžagati, de bodo rane, kar je nar več mogoče, doli ali postrani obernjene, de jim moča ali suša menj škodva.

Tretjič. Vse rane po drevesu z mazilam zakrij, ali kar je še boljši, posmoljene zgrete pertene zaplate nanje pritisni, in jih tako pred zrakam zavaruj.

Četertič. Če je pomlajeno drevo pustiga plemena, ga po novih mladikah lahko precepiš z žlahtnimi cepiči, pa mu ne smeš pocepiti vsih mladik eno leto, sicer bi golo deblo

brez zelenja oslabeledo zavoljo pomankanja živeža iz zraka, ali pa bi se posušilo.

Petič. Tudi rodovitne velike drobníce, ali lesnike lahko zato pomladiš, de jih utegneš potlej po novih mladikah precepiti in požlahniti. Tako boš v malo letih dobival z divjiga drevesa obilno žlatniga sadja.

§. 61.

Kaj je z drevesam storiti, katero noče roditi?

Če je drevo mlado, močno v rast žene in les redi, kar se spozna na lepih rastnih mladikah, ni družiga treba, kakor počakati, de drevo priraste k svoji zmožnosti sadje roditi. Drevje ni kakor žito, ki ga pomladi seješ, v jeseni že mlatiš in vživaš.

Nektero drevje je tudi taciga plemena, de pozno začne roditi, pa tako drevje veliko let dočaka in zlo rodí. Družiga plemena drevesa imajo to lastnost, de le vsako drugo leto rodé. Nekatere pa dve leti imajo, in v tretjim počivajo. Tudi tako drevje dolgo ostane terdno, in veliko delj rodí, kakor uno, katero je vsako leto polno.

Če je pa drevo popolnoma dorašeno, in vender ne rodi, preglej kje je zaderžik. Ali je zaderžik v koreninah, ali v deblu, ali v vejah, ali pa iz zraka, ali ga pa kaka bolezen duši. Kadar vzrok najdeš, mu lahko pomagaš.

§. 62.

Kako se drevesu pomaga, če je v zemlji pri koreninah zaderžek rodovitnosti?

V pusti zemlji ali v terdi mertvici drevo ne more roditi, ker komaj dobiva pustiga ži-

veža za les in za perje, de revno življenje ohrani; torej cvetnih popkov za rodovitnost ne dela. Takimu drevesu se mora zemlja globoko okopati in zboljšati, de korenine več in bolj-šiga živeža dobivajo.

Najbolje se pa takimu zamorjencu pomaga, če se okopana perst tam, kjer so v zemlji si-savke, z živinsko kervjo polije, pa ne na gole korenine, sicer bi jim škodvalo, zato se mora kri s perstjo zmešati, ali pa med vodo politi, de počasi pride h koreninam. Ravno tako do-bro je razsekljano meso, mezra ali staro usnje, stolčene kosti, parklji, rogovi, mertve čbele, in kaj taciga. Enako koristno je, k drevesam polivati pomije, ali vodo, v kateri se je meso pralo. Vender pa blata ali gnoja iz kuhinskiga lijaka nikar ne devaj h koreninam drevesu, ker je premočen in drevju škodljiv.

§. 63.

Kako je drevesu pomagati, če ima v deblu za-deržik rodovitnosti?

Če staro drevo že tako debelo in terdo skorjo zaredi, ali pa mu lastne veje tako senco delajo, de ga solnce ne more obsevati in mu lesa zadosti greti, ne more sadú roditi, ker muzga ne more po lesu ročno teči, in tistiga živeža, ki ga iz korenin in iz perja dobiva, ne more k rodovitnosti pripraviti. Zato malo, ali celo nič cvetnih popkov ne stori, in sadja ne rodi.

Takimu drevesu se kmalo pomaga: Če mu vso staro in mertvo kožo čisto uzameš, in ga večkrat z vodo omiješ, tudi s suknam oplaziš ali z metlo ometeš. Treba mu je pa tudi tiste veje na solnčni strani vzeti, ktere mu senco delajo.

§. 64.

Kdaj je v vejah zadržik rodovitnosti pri drevji?

Če ima drevo toliko gostih vej, de se med seboj topé, in jih tudi solnce zadosti greti ne more; potlej muzga komej les in pérje preživí, zato le lesne in perne popke nastavi, in tedaj sadja ni.

Tako drevo zlo obreži, in veje poredkaj, de solnce vse drevo od verha do dna dobro zgreje, in muzga, ker ima manj vej, močnejši postane, ter ne le les in perje redi, ampak tudi sadje rodi.

§. 65.

Kako je drevo iz zraka zadržano sadje roditi?

Iz zraka in hudih vremen je drevo od rodovitnosti zadrževano ali tisti čas, kadar za prihodnje leto popke dela, ali ob času cvetja, ali pa pozneje. Koliko mraz, suša ali prevelika moča sadju škodva, vsak vé. Hudih vremen mi ne moremo odverniti, skerbeti moramo drevju pomagati, de mu bodo take nevarnosti manj škodljive.

§. 66.

Kako nepridno vreme skazi rodovitnost drevja v popkih?

Večidel vse drevje tri tedne v rasti počiva, in sicer en teden pred kresam, in dva po kresu, pa tudi nektero pred, nektero poznej; tisti čas muzga (sok) ne žene v les, ampak ravná popke za prihodnje leto, in sicer troje: cvetne, lesne in pérne.

Če je tisti čas prav toplo in tiho vreme, de se muzga po vsim drevesu za kožo zadosti spari, in se k rodovitnosti pripravna stori, požene veliko cvetnih popkov iz mladik, iz kterih bo prihodnje leto cvet in sad.

Če je pa tisti čas dolgo deževno, merzlo vreme, ali če gornji merzli veter vleče, de se muzga spariti ne more, ali pa če je taka suša, de korenine dosti moče nimajo, in muzge pomanjka, drevo ne more cvetnih popkov narediti, ampak požene medle, lesne in pérne popke, in pomládi ni cvetja, ne sadú.

Tega ne moremo odverniti, vender je pa dobro vediti, ker bomo že o kresu iz vremena vedili, ali bo zanaprej sadje rodilo ali ne. Tako bomo vedili, suho sadje za prihodnje leto prihraniti, ali pa ga prodati, če rodovitnost kaže.

§. 67.

Kako se na drevji skazi cvetje, de zgubi rodovitnost?

- 1) Če sadno drevo pred cvetje pokaže kakor perje, mora kmalo vse cvetje odpasti, ker

nima tistiga potrebniga živeža, ki ga skoz perje dobiva iz zraka. Zato se cvetje ne more zadost izgoditi, in na lesu vrasti. Le takrat je upati, de bo cvetje ostalo in sadje zredilo, kader v perji cvete. Torej ga češplje malokdej obderžé, ker vsako leto cvetó, pa le večidel brez perja.

2) Cvetje se rado skazi in odpade, če nezumno gosto cvete, kar se posebno pri mladih drevesih vidi, ker muzga ne more vsega cvetja, perja in mladik z živežem založiti, in ga ohraniti, zato ga veliko odpade. Temu se pomaga, če en del cvetja potergaš, in le toliko pustiš, kolikor ga drevo preživiti, in potlej sadja zrediti zamore. Tudi se mu pomaga, če mu tisti čas večkrat korenine z vodo zaliješ, de bo muzga v drevesu močnej gnala, in cvetje živila.

3) Cvetje se skazi, če ob takim času cvete, de se zavoljo nepridniga vremena k rodovitnosti oprášiti ne more. Vsako cvetje, kakor hitro se iz popka razpihne, ima že rodivni prah na cvetnih bunčicah, kateri se kakor komej vidna meglica po cvetji zakadi, de v dno medene rožice pade, in jo rodovitno stori, kakor hitro kak veter cveteče drevo zamaja, ali pa če ga čbele od cveta do cveta prenašajo.

Prav dobro storiš cvetečimu drevesu, če ga nektere jutra, kadar že rosa zgine, pomaješ, de rodivni prah k svojimu namenu pride. Če je pa ob času cvetečiga drevja dolgo de-

ževje, ali pa če gornji veter vleče, de se redivni prah na drevju zakaditi ne more, ali pa se v cvetji posuši, je rodovitnost skažena.

Tudi topli jug cvetje posebno žlahtniga sadja osmodi. Ravno tako škodljiva sadnimu cvetju je jutranja megla, ktera iz močirnih dolin prihaja. Nobena reč pa tako hitro cvetja ne skazi, kakor blisk, kateri tako zrakovo kislobo prečudno naglo čez cvetje razširi, de precej rujavo postane, in kmali odpade.

§. 68.

Kaj velikrat rodovitnimu drevesu sadje končá preden dozori?

Ako se ravno rodovitnost sadja v cvetji lepo pogodi, je vender še v nevarnosti, ker ga dolga suša, ali obilna moča, ali toča ali pa rija skazí, in končá.

§. 69.

Kako je v silni suši ali v veliki moči drevju pomagati?

V silni suši drevesam prilivaj. To pomaga drevesu ne le takrat kadar cvete, de mu cvetje ne odpada, ampak tudi pozneje, če je sadja polno, de mu muzge ne zmanjka, sadje preživiti, in ga rediti. Naj potrebníši pa je sadnimu drevju, če mu je suho, takrat prilivati, kadar dela cvetne popke za prihodnje leto.

Če pa v dolgim deževji moča drevju škodva, kar se na perji pozná, ko rumeni; hiti, berž ko se zvedrí, zemljo nad koreninami okopati,

de se nepotrebna moča naglo zgubi, ter se perst osuši, in solnce laglej korenine ogreje.

Velikrat tudi pomladanski mraz cvetju škodva, posebno zgodnjimu žlahtnimu sadju, če po merzli noči gorak dan pride. Zmerzljina je pa le takrat škodljiva, kadar jo solnce naglo otaja. Drevesu boš pomagal, če mu senco narediš, de se počasi ogreje. Tudi je dobro, zmerzlo drevo, po vejah in koreninah zjutrej z vodo poškropiti, de zmerzljini moč odvzame. Tako se pomaga majhnim drevesam. Velikim drevesam pa v zmerzljini tako pomagaj: Zjutrej kadar je zmerzlo, pred solničnim izhodam zakuri na vertu velik ogenj, de bo velik debel dim po vertu, kateri bo drevje počasi otajal.

§. 70.

Kako se sadno drevje prisili, de nam po naši volji roditi mora?

V novič je najdeno, de slednje nerodovitno drevo se lahko prisili, de mora cvetne popke narediti, cvesti in roditi. To se naredi tako le:

Zberi si na drevesu eno ali več vej, in jim do lesa dva palca od debla, okrog in okrog kožo prereži, malo višej pa ravno tako, potlej tisto kožo, ki je med zgornjo in spodnjo zarezo, na okroglo olupi, de se bo les vidil, kakor se na smreki vidi, kadar iz nje kože kozar narediš. Če je veja kakor ročnik debela, mora olupnik kak mezinec širok biti. Tako bo drevo, katero je k cvetju pripravljeno, cvetje obderžalo, lepši sad rodilo, in pred ko druge dozorilo.

Če pa drevo takrat, kadar mu lupik vza-meš, še popkov za cvetje nima pripravljenih, tisto leto sicer ne more cvesti, pa bo vender toliko cvetnih popkov pripravilo, de bo prihodnje leto več cvetja, ko perja in sadja polno.

Tudi se dadó tenjke veje ravno tako kakor z olupkam k rodovitnosti prisiliti, če se z močnim motozam tako terdo prevežejo, de muzga za kožo teči ne more, dokler cvetnih popkov ne stori, ali pa če je drevo cvetlo, dokler ne dozorí. Potlej pa se mora motoz spet odvzeti.

Urne mladike se tudi k rodovitnosti prisilijo, če jih nazaj ali v stran zakriviš, navzdol ali v kljuko povežeš, kakor se pri vinskih tertah šparoni delajo.

Mladimu drevesu, ktero zavoljo preobilne muzge le na rast in les žene, in zato cvetnih popkov storiti ne more, če ravno je že odrašeno, se k rodovitnosti pomaga, če mu pušáš in sicer tako le:

Prereži z ojstrim vertnim nožem skoncama po vsim deblu od krone do korenin kožo do lesa, in vleci ta ris tako, de boš na drugi strani nehal, kakor si začel. Tako se bo preobilna muzga v deblu prideržala, in rano zacelila. Veje in mladike bodo pa namesti obilne rasti, cvetne popke delale.

Nekdaj so vertnarji tudi drevje tako k rodovitnosti silili, de so pri drevesu ali v sklano korenino zagojzdo, ali pa v prevertano deblo lesen klin zabili. Tako se sicer drevo za eno leto k rodovitnosti prisili, pa oboje je za drevo močno škodljivo.

Pa učeni skušeni vertnarji tudi nove znajdbe drevesa k rodovitnosti prisiliti, ne poterdijo in pravijo, de je drevesam škodljivo, če se mu preširok olupik vsame, se veja usuši, ino tako k rodovitnosti prisiljeno drevo kmalo opeša.

V. Razdelik.

Od bolezen sadniga drevja in njih zdravil.

§. 71.

Ktere so naj navadniši bolezni pri sadnim drevji?

Kakor se pri vsih živalih na zemlji vidijo mnogotere bolezni, ktere jim življenje krajšajo ali pa končajo, ravno tako so sadne drevesa boleznim podveržene, ktere jih v rasti topé, jim rodovitnost in življenje krajšajo, ali pa jih umoré. Kakor pa moder zdravnik mora vse bolezni pri ljudeh poznati, če hoče pomagati, ravno tako mora umen vertnar bolezni drevja poznati, de mu bo o pravim času pomagal in ga otel.

Naj navadniši bolezni sadniga drevja pa so te le:

Rak. Trohljiv žlambor. Smolika. Mana. Oskrumbe. Mah. Sentij. Rija. Zmerzljina. Medljivost. Suhost.

§. 72.

Kaj je rak, in kako se scéli?

Kadar se drevesu po deblu, ali po vejah rujave ali černe kraste pokažejo, in nadalje rapove bunke ali pa trohljive jamice naredé, katere se po drevesu razširijo, in zmirej globokeje v les segajo, je gotovo znamnje, da drevo ima raka in je bolno.

Drevo to bolezen dobí, če se koža na deblu tisti čas, kadar je muzga tekoča, med letam kaj odere, ali obdergne in rani, če kdo z vozam vanj zadene, ali če se veje ena ob drugo plazijo, ali mu kdo v muzgi veje obseka i. t. d. Tedaj se muzga izceja in od sape in moče tako skazí, da les k gnjilobi vname in ta se po vsim drevesu razširi, če se mu kmali ne pomaga.

To bolezen boš tako le ozdravil: Izreži z nožem, ali izdolbi z dletam ves gnjili in bolni les iz debla noter do zdraviga, in rano z vertnim mazilam zamaži. Ako pa to bolezen na kaki veji najdeš, vejo gladko odreži. Pa tega ne delaj poleti, ampak takrat kadar muzga ne teče. Če je pa ta bolezen v drevo že tako zašla, da se rakast les ne more več čisto izrezati, je zamujeno in drevo zgubljeno, ker bi se mu bilo o pravim času lahko pomagalo.

§. 73.

Kaj je trohljivi žlambor, in kako je takim drevesu pomagati?

Trohljivi žlambor je taka drevesna bolezen, ko deblo v sredi tako izgubljije, da je drevo votlo

in dalje trohni, če je ravno drevo zdravo po koži in po zunanjim lesu in sadje rodi. Ta bolezen ni tako škodljiva kakor rak, ker marsikako žlamborasto drevo dolgo rodi sadje, pa njegovo sadje ni tako dobro, kakor od zdraviga drevesa.

Ta bolezen ima svoj začetik naj večkrat od napčniga cepljenja, če se rana pri cepljenju ne z voskam, ampak s perstjo zamaže. Od tod izvira, de se les začne v skladu sušiti, če ravno se koža čez zaraste, ostane v sredi puhlo, in naprej gnjije. Velikrat dobi drevo to bolezen, če se mu verh odlomi ali odreže, pa se mu rana ne zaceli, de od moče gnjije. Al pa če je bila korenina o presajanju gerdo razcepljena, ali pa potlej od miši oglodana, gre gnjiloba od dna proti verhu po vsim drevesu. Začetik te bolezni je tudi velikrat červ, ki se v les, clo do čresla zajé, in drevo od zdolej proti verhu preluknja. Taki červi se morajo pokončati, če ne, začne drevo od znotrej gnjiti, čmerljivo raste, in malo revniga sadja obrodi. Umoré se z dratam, kateri se do červa v ljuknjo potisne. V kateri ljuknji de je červ, je lahko spoznati po zgrizenim lesu, enakim žaganju pri žreli luknje ali pa pod drevesam.

Takimu drevesu se težko pomaga, ker se bolezen préd ne pozná, kakor kadar že predeleč zajde. Vender zamoreš nekoliko pomagati, če mu pri tléh deblo toliko v žlambor presekaš, de trohljivost in červojednost iz njega posteržeš, in močo odpelješ, de tako hitro naprej ne trohni, in de sadje rodi. Posebno

z mladimi drevesci je treba umno ravnati, de se jim kaka bolezen po nerodnim ne zastavi. Torej drevja nikoli drugač ne cépi, kakor po uku tih bukvic, in tudi vse rane v korenini ali v verhu vselej z voskam zaceli, de boš zdrave drevesa zredil, ktere ne bodo žlamboraste.

§. 74.

Kaj je smolika pri drevji, in kako se sceli?

Smolika je bolezen, kadar drevo po koži černo ali dimasto prihaja, ali pa muzga iz njega solzí, se kakor smola sterdi, in grampasto bunko naredi, kar s časam drevo končá. Ti bolezní je le košično sadje podverženo, posebno marelice, breskve in češnjé.

To bolezen dobí drevo, če stoji v mastni ali močirni zemlji, ali pa blizo kake gnojnice, ker muzga lesne žilice preobilno napolni, de se zagostí in skazí. Tudi včasih mraz tako bolezen drevesam napravi; če pomládi naglo pride, kadar so že muževne, se muzga sterdi in skazí, de kakor černa smola na kožo vùn leze, in gumbo stori. Tudi če se drevo poléti rani, de se mu lesne žilice potergajo ali odpró, de muzgo solzí, se naredí smolika.

Takimu drevesu smolikasto gumbo odreži do zdraviga lesa, in rano s cepivnim voskam zamaži in obveži, de moča in sapa lesa ne skazí, tako se utegne drevo zaceliti, obrasti in ozdraviti.

§. 75.

Ali je mana tudi bolezen drevja?

Mana ali medena rosa, tudi meden pot imenovana, je drevju škodljiva bolezen, ktera

storí, de drevo ne le tisto leto malo ali celo nič ne rodi, ampak je tudi prihodnje leto gotovo nerodovitno.

Mana ni drugiga, kakor v med spremenjena muzga, ktera je bila namenjena sad živiti, in sadne popke za prihodnje leto nastaviti. Če se pa skazí, se mora po perji izpotiti, kakor vidimo pomladanski čas večkrat na hruševim in jabelčnim perji zjutraj méd v kapljicah, velikrat tako obilno, de se po perji cedí, če ga čebéle in druge živali ne popijó, preden ga solnce zgreje. To pa je drevesu zlo škodljivo, ker se ob nar boljším času, nar žlahtnejši del rodovilne muzge zgubí, in drevo za pričujoče in prihodnje leto oslabi. Tudi perje potem še dolgo ostane pikasto in kakor polimano, de je veliko menj pripravno drevesu v prid služiti. Medena mana je tedaj drevju zlo škodljiva bolezen, čebelarji pa menijo, de jim od neba rosí.

§. 76.

Kaj so oskrumbe na drevesu?

Oskrumbe se potem spoznajo, kadar koža na drevesu od dna proti verhu začne prihajati dimna ali sajasta, sčasama pa hrastova in grampasta. Drevo neha rasti in medlí, tako dolgo de se osuši, če se mu pred ne pomaga. To bolezen dobi drevo, če v pusti zemlji raste, in ga poleti vročina zlo prepeče, tako se mu muzga zkazí in bolezen naredi.

Hočeš tako drevo sceliti, mu odreži vso bolešno kožo do zdraviga lesa, in ga z vertnim

mazilam obveži. Vse drugo deblo pa pogosto z vodo vmivaj in dergni, tudi k koreninam prilivaj, in kar je mogoče zemljo zboljšuj, tako se bo drevo kmalo ozdravilo.

§. 77.

Ali je mah drevesu škodljiv?

Mah je drevesu tako škodljiv, de ga ne le nerodovitniga stori, ampak sčasama tudi usuši, če ga zlo prevzame, ker ne le de naj bolji muzgo iz drevesa izpije, in mu rodovitni živež iz zraka odvzame, temuč se tudi škodljive živali in červi v njem zaredé, in drevo posedejo.

Mah raste rad po drevesu, katero stoji v zamokli zemlji, ali pa če je v zatišji, de veter in solnce mokrote sproti ne posuši. V deževnih letih se mah naj raji dela. Mah se tudi iz svojiga semena po drevji zaseje, in se po vsim vertu razširi, kteriga veter prenaša z eniga drevesa na drugo.

Z maham porašeno drevo se mora naj pred očistiti, ves mah po deblu in po vejah ostergati, in tiste veje vse odrezati, ktere so z maham preveč zagošene, ali clo skažene. Potlej se mora vse drevo po deblu in po več dni zapored z merzlo vodo umivati, in s kertačo ali omelam obdergniti, ali pa s slamnato metlo ošvigati.

Naj boljši pa je, če drevesa vsake tri leta z apnam pobeliš. To drevju dobro služi, in sicer:

- 1) Se ves mah na drevji naglo posuši, in drugi zrasti ne more.
- 2) Se z apnam pokonča in pomorí zalega gosenic in druge škodljive živali, ki se po

izpoknjali za kožo vgnjezdijo. Tudi potlej, dokler drevo po apnu diši, metulji blizo ne pridejo, kateri gosenice zalegajo.

- 3) Taki belež stori drevesam gladko kožo, ga pomladi, k rasti in k rodovitnosti veliko pripomore, in drevje zdravo ohrani.

Dobro tedej storiš, če vse sadne drevesa pomladi, kadar muzga nastopa, v suhim vremenu z apnam pobeliš, kakor se hiše belijo, samo malo bolj gost belež naredi.

§. 78.

Kaj je sentij na drevesu?

Sentij je bolezen, ktera ne zadene celiga drevesa, ampak le eno ali pa več vej. Sentjaya veja ne raste in ne rodi, ampak le nori, to je, kratke, prav košate od družih vej razločene mladike poganja, in je viditi, kakor gost germič ali metla, ima bolj dimno zagorelo barvo, kakor druge veje, in nikoli ne rodi.

Ta bolezen drevesa sicer ne usuši, pa mu vender rodovitnost zmanjšuje. Začetik te boleznij je v lesu in po njegovih žilicah, ktere je nekdej zmerzljina skazila, katerih muzga ni premogla prav ozdraviti, ker taka veja večidel na vzdol visi.

V taki boleznij se drevesu drujiga ne more pomagati, kakor vse sentjave veje mu čisto pri deblu odžagati, ali odsekati, in rane z vertnim mazilam zaceliti.

§. 79.

Koliko sort je rija na sadnim drevji?

Ta bolezen se najde pri koreninah, in pri verhu drevesa. Če drevo v železmati zemlji

raste, začnó ob velikim deževji, male koreninice po konceh rijaveti, potlej černiti, trohneti in gnjiti, drevo dobiva rumeno perje in se posuši.

Takimu drevesu ni drugač pomagati, kakor če je še majhno, de ga hitro izkopaš, in ga v koreninah prirežeš in drugam presadiš.

Če je pa drevo že odrašeno, mu odkopaj korenine in jih prireži, z drugo perstjo zasuj; tudi nekaj vej mu vzemi, in pa močo mu od korenin odpeljaj, če mu voda zastaja. Takó se bo drevo ozdravilo.

V železnato zemljo tedaj ni dobro drevja saditi. Poznal jo boš iz pokusa ali iz teže, ker je veliko pezneji kakor druga perst, in če jo v močen ogenj deneš, se iz nje težka žindra naredí. Če pa tako zemljo z drugo rahljico zmešaš, bo dobra za drevje.

Po verhovji drevja se rija naredi, če po vročini naglo merzel dež pride, tedaj perje, mladike in sadje dobi rijave pike, ktere drevju škodvajo, ga v rasti mudé in sadje skazé, de kmalo obleti, ali pa ne prav in kasno dozorí.

§. 80.

Koliko zmerzljina drevju škodva?

Pozimi malokdaj kako drevo pozébe, ker je muzga storjena. Le takrat kake mehke breskve, marelice ali češplje pozimi ozebejo, če po dežji ali po južnim snegu, na naglim tako hudi mraz pride, de se po noči na mladikah léd stori, po dnevu pa se spet od solnea otaja. Zlo škodljiva je zmerzljina jeseni in pomládi, kadar je muzga tekoča, in drevo v rasti. Ka-

darkoli v jeseni v toplim vremenu še zelene in rastne mladike drevesa na naglim kak hudi mraz pohití, dokler še niso v lesu vterjene in za zimo pripravljene, takrat tekoča muzga po tancih mladikah zmerzne, in drevo oslabí, ali pa se posuší. Ravno tako je pomladanjska zmerzljina škodljiva, vender le tistimu zgodnjimu drevju, katero v peryi toploti zgreto, kmalo začne berst poganjati. Če se pa hudi mraz poverne, tekoča muzga v cvetji zmerzne, in drevo po berstu ali cvetji ozebe, se mu rodovitnost skazí, in rast zamudí, ali se celo posuší, če se mu ne pomaga.

§. 81.

Kako se drevje zmerzljine obvaruje?

De boš drevje jesenske zmerzljine obvaroval, tistim mladim drevesam, ktere navadno ne nehajo rasti, in se jim perje ne obletí, dokler jih mraz ne posili, kakor hitro se je zmerzljine bati, varno perje potergaj, vender ne vsiga na enkrat, ampak vsaki dan ga nekoliko od zdolej proti verhu osmukaj, s tem bo živež iz zraka drevesu zmanjššan in odvzet, de neha rasti, in muzga se sterdi v lesu. Tako se drevo pred mrazam uterdi, in za zimo pripravi, de mu mraz ne škodva.

Ako tega ne storiš, ti bo prva jesenska zmerzljina po verheh poškodvala ali končala veliko mladih drevesc, ktere imajo velik steržen, mlad rasten les, in dolgo tekočo muzgo.

Če je pozimi ozebena drevo še mlado in močno, ga še s tem obvarvaš, če mu zemljo

nad koreninami s suhim gnojem obložiš, kteriga pomládi preč vzemi, mu rane in spoke s smolnatimi zaplatami sape in moče obvarvaj, in kar je ozebeniga po vejah ali po deblu, pomládi vse obreži.

Pomladanjske zmerzljine drevje obvarujemo, če ga v muzgi in rasti toliko zaderžimo, de začne pozneje gnati, to je takrat, kadar se ni več nevarniga mraza bati. To se zgodi, če okoli tistih dreves zgodnjiga sadú, ktere po navadi svoje natore muzgo zaženo, kakor hitro zima odmakne, ledú ali snegá na debelim natlačimo, de korenine dle časa merzle ostanejo, in pozneje muzgo ženó. Tudi je dobro takim drevesam s slamo, s smerečjem ali s kako drugo rečjo senco narediti, de jih sonce prezgodoj ne spari in muzge ne stopí.

Mlade žlahtne drevesca z maham ali slamo poviti, de bi se zmerzljine obvarvale, pravijo de ni dobro; zato ker mah in slama močo v sebi dolgo časa derží, ktera je drevju vselej škodljiva. Drevo pa na suhim vetru in na prostim zraku veliko ložej zmerzljino prestoji, kar nas škušnja uči.

§. 82.

Kaj je z ozebenim drevesam storiti?

Če je kako drevo po zimi pozebło, ga do prihodnje pomládi pri miru pusti. Če je pomladanjska zmerzljina drevo poškodvala, mu perje ali cvetje posmodila, mu hiti pomagat. Vari ga naj pervo pred naglo solnčno toploto po zmerzljini, ktera mu več škodva, kakor mraz.

Zato je dobro, če je mogoče, de ozebenimu drevesu senco storiš, če ti jasni dan solnčno toploto oznanuje. Skušnja uči, de če bolj počasi se zmerzljina taja, manj je drevju škodljiva. Tudi boš takimu drevesu dobro storil, če ga enkrat z merzlo vodo po vejah obliješ, ali pokropiš, preden ga solnce zgreje, voda bo škodljivo zmerzljino iz drevesa potegnila, in vso nevarnost odvernila.

Če so drevesa velike, de jim z vodo in z senco ne moreš pomagati, skusi zjutrej zgoodej z gostim dimam počasi zmerzljino na njih otajati.

Pomladi dobro drevesa preglej, in če vidiš ktero ozebljeno, mu vse ozebene mladike in veje do zdraviga lesa čisto odreži, ktere se spoznajo, če imajo dimno kožo, rujav ali rudečkast les, in suhe žilice.

Če je drevesu vsa koža ozebla, les pa vender zdrav ostal, mu clo mertvo kožo vzemi, in z vertnim mazilam vsega pomazi. Potlej mu veje prav na kratko prireži, in pri koreninah perst zboljšaj, tako se bo spet obrastlo.

§. 83.

Kaj je medljivost drevja?

Medljivost drevja je, kadar drevo začne medleti, de neha rasti, perje začne rumeneti, in sčasama se popolnoma posuši, če se mu o pravim času ne pomaga. De se pa takimu drevesu pomaga, je treba vediti, od kod prihaja njegova medljivost.

Če so korenine na vertu ali pri njivi kaj sroviga ali živinskiga gnoja dobile, ali do kake

gnojnice dosegle, takimu drevesu ni več pomagati, ker je že vsa muzga skažena.

Če drevo stoji v mezini (v močirni zemlji), mu po skopanih grabnih preobilno močo odpelji. Če je preveč na suhim, mu prilivaj. Ako so mu podgane ali miši korenine oglodale, mu jih obreži in zamaši, tudi zemljo zatlači in nekaj vej poreži, tako se mu še pomaga.

§. 84.

Ktero bolezen imenujemo suhost?

Suhost drevja je, kader se drevo od verha doli začne sušiti, in od leta do leta bolj pešati. Čezdalje mu več mladik usahne, vedno manj rodi, in mu tudi sadje in perje pred pravim časom odpade, dokler se popolnoma ne posuši, če se mu pred ne pomaga.

Začetik te bolezni je naj večkrat v koreninah in v zemlji. Če je divjak v pusti zemlji rastel, in nepresajen precej tam cepljen bil; je celo svojo serčno korenino naravnost v mertvico gnal, de malih sisavk in rodovitnih koreninic ni storil, zato se mora sušiti, kadar njegova serčna korenina v globoko terdo mertvico ali do skale pride, kjer živeža ne dobi, če nima dost postranskih koreninic. Takimu drevesu se pomaga, če se mu nove korenine storé, kar se tako le zgodi:

Odkopaj mu mertvo perst od korenin, dokler naj delj moreš, potlej koreninam v več krajih olupik vzemi, kakor se olupik vejam vzame, de se k rodovitnosti prisilijo. Glej §. 70. Potem koreninam prav dobre persti prisuj,

in tako prilivaj, de bo celo poletje zmiraj vlažna perst, vzemi mu tudi nekaj vej preč, in vse to stori pomladi. Tako bo drevo tam, kjer so mu bili olupki vzeti, veliko novih koreninic naredilo in se v koreninah pomladilo, bo lepo rastlo in še dolgo rodilo.

Pa ne le bolnim, ampak tudi zdravim dresam, če imajo malo korenin, se na tako vižo veliko pomaga.

§. 85.

Kako se drevesa v zdravji ohranijo, in bolezni obvarujejo?

Kdor hoče zdravo, terdno in dolgo rodovito drevje imeti, mora sadne drevesca že od začetka tako rediti in oskerbovati, de jim ne bo priložnosti k bolezni dajal, ampak jih v zdravji ohranil.

Zatorej ne išči po hostah pritlikastih divjakov za svoj vert, kateri zavoljo slabih malo-pridnih korenin radi bolehajo, ampak drevesca si iz pešek zredi, de bodo dobre koreninice, zdravo muzgo in lepo rast imele.

Kar boš cepil, ne maži z ilovico, ampak z voskam, in kjer odrežeš in drevo raniš, zaceli z vertnim mazilam, de se v lés kaka bolezen ne vleze, ktera bi drevo končala, kadar bi imelo naj bolje roditi.

Trebi drevje zvesto vsako leto, ne daj de bi ga kaka bolezen posedla, in stori vse tako, kakor te té bukvice učé, bo vert poln lepих sadnih dreves, k velikimu veselju in obilnimu dobičku tebi in tvojim otrokam.

VI. Razdelik.

Od žival, ki so drevju škodljive.

§. 86.

Ktere živali so drevju naj bolj škodljive?

Naj nevarnejši sadnimu drevju in škodljive živali so: Zajci, miši, gosenice, tīci, kebri, mravlje, lesne uši, osé in seršeni, in več tacih, ktere v drevju ali živeža išejo, ali v njem svojo mlado zalego delajo, de drevju škodvajo ali ga končajo.

§. 87.

Kaj zajic drevju škodva?

De zajic drevesam škodo dela, vsak vé. Posebno v hudi zimi zajic drevesu vse mladike objé, naj rajši pa jablanam in hruškam do čistiga ogloda. Tudi velike debela, ktere imajo gladko kožo, včasi tako ogloda, de se težko več obrastejo, ker zajčja kakor tudi kozja slina je naj hujši strup za drevje.

Torej je treba mladike sadniga drevja takih škodljivcov skerbno varvati. Nekteri po zimi mlade drevesca v slamo povijajo, de jih pred zajci obvarujejo, pa to ni pridno, pod slamo v zimski moči drevo rado pozebe. Boljši je, bodečiga ternja okoli drevés navezati, de zajic blizo ne more. Naj boljši pa je, drevesa z apnam namazati ali pobeliti. Pobeljeniga drevesa se zajic nikolj ne loti, in drevo tudi lepši raste.

Če je pa kako drevo zajic ogrizel, mu naglo rano izreži, in z vertnim mazilam zaceli, če ne, se bo lés dalje sušil.

§. 88.

Kako so miši drevju škodljive?

Miši ne le, de vsejane peške včasih vse čisto požró, ampak tudi odrašenim drevescam v sadnici korenine tako pogrižejo, de pomladi vse vpadejo in več ne rastejo. Podgane pa tudi včasih celo veliko drevje, posebno če je blizu poslopja, tako po koreninah ogrizejo, de se mora posušiti. Kako majhno žlahtno drevo tako obvarvaš, če okoli njega nagostim bezgovih količev nabiješ, katerih miši in podgane zavoljo grenkote nikoli ne prejedó.

§. 89.

Kako se dadó gosenice končati, ali saj zmanjšati?

Koliko gosenice drevju škode storé, vsak vé, ker perje in cvetje tako objedó, de ne le drevje v rasti ustavijo, temuč za tisto in prihodnje leto nerodovitno storé. De bi to škodljivo žival mogli končati ali saj kaj zmanjšati, je treba saj nekoliko njih sorte poznati, katerih je več ko 40 plemén ali sort znanih. Naj hujši gosenice zaležejo v veliki obilnosti nekaki neleteči metulji, kateri okoli Vsihsvetih iz zemlje pridejo, po deblu v drevje zlezejo, in po cvetnih popkih po samič zalego napravijo, iz ktere se pomladi majhni červeci izredé in cvetje naj pred končajo, potlej pa se jih na milijone po perji

razleze. Drugi metulji svojo zalego v jeseni v perje zapredejo, iz ktere se goseničice izležejo, kadar je drevje že zeleno.

Še drugi metulji naredé zalego jeseni po mladikah na drevji, de se vidi kakor sreberni perstan s svetlimi jagodami, ktere se okoli sv. Jurja oživé.

Naj več metuljev pa storí mlado zalego za kožo, in po spoknjah ali špranjah starih dreves, ali pa med rogovilami po vejah.

Veliko je metuljev, kteri svojo zalego izredé v zemlji. Veliko pa je tudi tacih, de še le pomladi po perji svoj zarod nastavijo, in sadju zlo škodvajo. De boš, kar je mogoče, drevje pred takimi škodljivimi živalmi obvaroval, je treba:

- 1) Vsako leto drevje čisto otrebiti, in staro skorjo ostergati, de ne bodo metulji tako lahko zalege vanjo naredili, in drevje bo zdravo.
- 2) Pobeli vse odrašene drevesa z apnam, ktero bo vso gosenično zalego po deblu na enkrat končalo, in metulje odvernilo, de v apneno drevo nikoli ne bodo zalege delali.
- 3) Dobro je, če v jeseni okoli dreves zemljo okopaš, tako bo tistih gosenic zalega večí del končana, ktere se v zemlji godé.
- 4) Veliko škodljivih metuljev boš končal, če tiste drevesa, ktere so poleti gosenice čisto objedle, v jeseni od sv. Lukeža do sv. Andreja s popirjem prevežeš, in tisti popir s tičjim limam večkrat namažeš. Pa gole

kože pri drevesu nikoli ne pomaži, to bi drevju škodvalo. Tudi s predivam, dokler je suho vreme, je dobro, deblo rahlo oviti, de se metulji vanj zapletejo in v drevo ne morejo.

- 5) Tudi bo gosenic manj, če metulje loviš in končaš, kakor moreš. Zvečer jih najdeš po vertnih rožah, in jih lahko pomoriš. Ponočnih metuljev pa lahko poloviš, če po noči v laterni luč postaviš, in okoli luči limanice ali kake mastne mreže nastaviš, de se s perutnicami primejo.
- 6) V jeseni in pomladi drevje vselej dobro preglej, de boš gosenčjo zalego zaterl. Karkoli zalege zagledaš po zavitim suhim perji, po mladikah ali po deblu, odreži jo in na ognji jo sožgi, preden se gosenice po drevji razlezejo.
- 7) Če so se pa že gosenice po drevji razlezele, vsak večer pozno in zjutraj zgodaj veje potresi, de bodo odpadle, pa spodej kaj pogerni, de jih vjameš in pomoriš.
- 8) Nobena reč pa gosenic bolj ne zmanjša in ne pokonča, kakor nekatere ptice, ktere so že od Boga v to namenjene. Ti pridni varhi sadnih vertov so: Velika in mala senica, mnišček, plezovec, berklez, detal, pogorelček, tašica, penica, in več tacih tičkov, kteri od červov živé in od dreves gosenice trebijo. Zato v tistih vertih, kteri so blizo hoste, kjer je dosti takih tičev, gosenice nikoli drevju veliko ne škodvajo. Tam pa, kamor taki tiči ne dojdejo, go-

senice cele verte končajo. Ni tedaj prav, loviti in moriti takih tičkov, kateri so naši veliki dobrotniki; še le privaditi jih moramo v verte, de nam bodo drevje bolj očiševali gosenic. Hvaliti moramo Boga, ker je nam take pridne živalice vstvaril, brez katerih bi se gosenice tako pomnožile, de bi mi pač malo sadja okusili, kar bi ga gosenicam ostalo.

§. 90.

Kteri tiči sadju škodvajo?

Kakor so nekteri tiči v sadnim vertu dobri in pridni, ker gosenice in druge škodljive živali po drevji obirajo, so vender nekteri tiči tudi drevju več ali manj škodljivi. Taki so: Žvižgavec ali gimpelj, dlesk, šinkovec, kos, šoga, vrana, in več tacih sadnih škodljivcov.

Žvižgavec in tudi dlesk pozimi in pomladi breskvi, marelici, češnji in tudi drugimu drevju tako čisto cvetne popke obereta, de potlej nima kaj cyesti.

Šinkovec pa češpljevimu drevju, kadar odcvete, zlo škodva, ker sadne bunčice po versti obira in jé, veliko jih zaverže, ker je malo ktera zanj, torej veliko sadja končá. Koliko kosi, šoge in vrane sadju škodvajo, je vsakimu znano.

§. 91.

Kako so keбри sadju škodljivi?

Vsakimu je zadosti znano, koliko škodo keбри drevju delajo. Keбри spomladi v zemljo zlezejo in veliko zalege store, iz ktere po solnčni

toploti oživiljeni červiči pridejo, in se po zemlji na vse kraje razlezejo. Ti beli červi, kakor jih vsak pozná, tri leta v zemlji živé, preden se v leteče kebre spremené, in grozno veliko škodo delajo, ker spodjedajo ne le žito in vse zeljša, temuč tudi oglodajo in spodjedó cele korenine mladim drevescam, de se morajo posušiti. Zatorej je dobro, de se leteči kebri, kakor hitro se prikažejo, kar je mogoče končajo. Skerbno jih tedaj vselej zjutraj zgotdej, dokler so okorni, z drevja tresi, in v posode poberi. Potem jih popari, ali v vodi vtopi, in rože z njimi pognoji, ali pa strohnjene okoli mladih dreves potresi, in čuda lepo bodo rastle.

§. 92.

Ali so še kaki drugi kebriči, de drevju škodvajo?

Še drugi majhni kebriči so, ki drevju škodvajo. To je, neka majhna živalica, velika kakor pšenično zerno, plavkasto zelene, svetleče barve, kakor španska muha. Dolgonòs se ji pravi, zato ker ima dolg rivček v škarjice, s katerim rastne mladike na mladih drevescih odgrize, de odpadejo. To pa dela po svoji naturi zavoljo zalege. V mehko mladiko ali v rasten cepič z rivčikom jamico zverta, in potlej tako majhen jajčik noter znese, de se komej vidi, potem pa spodej mladiko odgrize, de na tla pade. Iz te zalege kmalo zleze červiček, kateri iz mladike živi, dokler iz nje v zemljo ne zleze, in prihodnjo pomlad leteč kebrič na dan pride. Snice tudi takih škodljivih kebričev išejo in jih pokončujejo, zato nekteri mislijo, de

snice rastne mladike pomladi odključujejo, in se čez nje po krivim jezé.

Ker pa ti dolgonosni kebriči mladim, posebno v novo cepljenim drevescam veliko škodo delajo, ker jim naj lepši mladike pogrižejo, jih je treba iskati in moriti. Le preglej vse pérje po drevescu, in kadar ga zagledaš, de na peresu sedi; naglo podstavi klobuk ali drugo posodo; sicer se precej na tla verže, kakor ga pogledaš, vanj zasopeš, ali roko proti njemu stegneš, in se v travo skrije. Odgrizene mladike poberi in sožgi, de bo drugo leto manj takih dolgonosnih kebričev, kjer boš zalego končal.

§. 93.

Kaj mravlje drevju škodvajo?

Koliko škode mravlje posebno sladkimu sadju storé, je vsakimu znano. Marelice in breskve načnó in zvotlijo. Pa tudi cvetje skazé, in celo mehke rastne mladike od žlahtniga drevja sladkih plemén poleti oglodajo, de rapasto postane. V časih drevo tako posedejo, de nerodovitno postane. Če se pa pod koreninami vgnjezdijo, ga clo končajo.

Mravlje je tedaj treba z verža spraviti, in jih nikdar pri sadji ne terpeti. Če tedaj mravljiše najdeš, ga z lugam polj, ali pa s kropam popari. Naj hitrejši pa jih pomoriš, če jim medeno ali cukrasto vodo s podašnam zmešano v kaki posodi pod drevo postaviš, in na enkrat bodo mertve, ktere bodo to pokusile. Pa to stori takrat, kadar čbele ne leté, sicer bodo tudi one po smert tje prišle.

§. 94.

Kaj so lesne uši?

Lesne uši so sicer majhne, pa sadnimu drevju zelo škodljive živalice, katerih je silo veliko plemen, se naglo na milijone zaredé, in po mladikah in verhéh žlahtnih drevés, posebno po breskvah in češnjah razširijo, muzgo iz perja in iz mladik tako spijó, de se perje zvije, in mladike nehajo rasti, ali pa se posušé.

Berž ko zagledaš, de so se na drevesu uši zaredile, tisto perje, kjer se redé, ročno potergaj in pohodi. Če so se pa že deleč po vejah in mladikah razširile, moraš vse ušivo perje in mladike v merzli vodi umiti in s ker-tačo ali s šetjo odergniti, in pa večkrat, de vse uši odpraviš.

Naj boljši pa je, če iz tobaka in milnice ali žajfnice močen lug narediš, in vse ušive mladike vanj pomočiš, ali jih z njimi pomažeš; tako bodo vse uši na enkrat poginile, in drevo bo spet lepo rastlo.

Take uši včasih tudi tista voda pomori, v kateri se je krompir kahal. Tudi slanamurja ali pa sajasta voda je zato dobra. Če eno ne pomaga, skusi drugo, ker vsako pleme lesnih uši se z drugo rečjo spravi in pomorí.

§. 95.

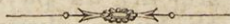
Kaj ose in seršeni sadju škodvajo?

Ose in seršeu drevju ravno nič žaliga ne delajo, vendar zrelo sadje zelo poškodvajo, ker marelice, breskve in žlahtne češplje in sladke hruške načnejo, zvotlijo in snedo, in tako nam

sadni pridelik pomanjšujejo. Tudi te škodljive živali je treba pomoriti in njih število zmanjšati. Iši njih gnjezda in končaj jih. Če se na kako drevo v škodo navadijo, se morajo v steklenice ali flaše poloviti, ktere so znotraj z medam pomazane, in na dnu vodo imajo. Zgorej skoz ozek vrat noter pridejo, in vtonejo.

Čez to je še veliko drugih, drevju ali njegovimu sadju škodljivih živali, in nevarnih sovražnikov in škodljivcov, ne le iz podnebja, ampak tudi posebno domača živina, in včasih tudi hudobni ljudje.

Zato se mora drevje pred vsimi škodami, in nevarnostmi, kolikor je mogoče, obvarvati, ograditi, ali mu o pravim času pomagati, in vedno je treba zanj skerbeti.

VII. Razdelik.

Od pritlikovcov.*)

§. 96.

Kaj in kakšni so pritlikovci?

Pritlikovce imenujemo tiste drevesca, ktere so že ali od natore majhne postave, ali jim

*) Kdor ima dosti zemlje, prav stori, če si veliko visokiga drevja v svoj vert zasadi, ker tako drevje z majhno strežbo veliko sadú rodi, in tudi trava pod njim za živino rase. Pa kuhinske zeliša pod visokimi drevesi zavoljo velike sence in nepridniga svapu ne rasejo dobro; zatorej, kdor malo zemlje ima, in na enim vertu skupej sadniga in zeleniga pridelka k živežu potrebuje, bolje stori, če svoj kuhinski vert

mi z obrezovanjem in z drugo opravo na visoko gnati ubranimo, in jih po naši volji k rodovitnosti prisilimo. Take so marelice, breske, mandeljni in žlahtne višnje, pa tudi hruške, jabelka, češplje in češnje, če so na take divjake cepljene, kateri imajo nisko rast, in se z unnim obrezovanjem prisilijo, de niske pri tleh v taki podobi ostanejo, kakoršne imeti hočemo, ali kakoršne so za tisti prostor, kjer imajo rasti, naj bolj pripravne. Ob zidovih, stenah in plankah je dobro, razpenjakov ali špalirjev, to je, takih pritlikovcov zarediti, katerih vejce so redko na dve strani po remelcih razpete. Po oglih vertnih krajcov bodo lepo stali turnčaki ali piramide, ki so na okroglo v podobo turniča ali štule obrezani. Ob vertnih stezah je prav, če se zasadé kotlaki, ki so na obroč zrejeni; ali pa kronaki, ki so v gosto krono ali kuglo obrezani, kakoršna podoba koli komu bolj dopade.

---

z niskim drevjem: s pritlikovci (Zwergbäumen) zasadí, ki manj sence delajo, in zelišem ne škodvajo, sadja pa vender obilno rodé.

Tudi tiste prostore pri poslopji ob stenah in zidovih, kjer visokimu drevju rasti ne gre, je dobro s pritlikovci obsaditi, posebno tistih plemen žlahtniga sadú, ki iz ptujih dežel prinesene le v zavetji in obilni toploti dobro ugodé.

Ker pa je dosti tudi takih ljudi, posebno v mestih, ktere drevje veseli, in sadje ljubijo, pa zemlje in vertov nimajo, si znajo drevesc zrediti, ktere na majhnim prostoru v posodah na okni, ali kjer si bodi, zgodej žlahtno sadje rode.

Takih žlahtnih drevesc tedaj, pritlikovcov in posodovcov si zarediti, in jih k pridu in veselju v rodovitnosti ohraniti, kakor tudi sleherno sadje k mnogimu pridu obráčati, de več odrine, bo tukej podučenje v naslednjih razdelkih popisano.

§. 97.

Kako in kam se morajo pritlikovci cepiti?

De pritlikovci ne bodo močno kviško gnali, ter se z obrezovanjem ložej nizko obderžé, jih moramo z žlahtnimi cepiči prav nizko pri tléh na divjake majhne postave cepiti, in pa jabelka na paradiške — ali šentjanževe jabelčka, hruške na kutne, ali v glog (beli tern), češplje na cimbare, češnjé na gojzdne višnje ali indijanske mahalepe, ki jih na Krasu rešelike imenujejo, breskve na mandeljne, na kreheljne ali pa na lastne divjake, marelice pa cepi v kreheljne, v cimbare ali pa v marelične piškurje, nešplje v kutne ali glog. De bo pa tako cepljenje dobro storilo, je nar boljše, če marelice in breskve cepiš s popkam, drugo sadje pa kakor bodi; kar je bilo že od 16. do 25. strani popisano.

§. 98.

Kaj je pri obrezovanji pritlikovcov sploh treba vediti?

Ni težjiga dela v vsih vertnih opravkih, kakor pritlikovce prav obrezovati, ker k temu je treba veliko znanja nature in lastnost vsiga drevja, sicer se kmalo več škode kakor prida storí. Kdor tedaj hoče pritlikovce umno obrezovati, mora poznati cvetne, lesne in pérne popke, in razločiti rodivne, lesne in vodne mladike, pa tudi vediti, iz katerih popkov bodo perne vejce, iz katerih pa rodivne šibice k pridu prihodnjiga lesa rasle. On mora vediti, kako se drevesa ene ali druge podobe, ene ali druge

sorte sadú prav obrezujejo, de prijetno podobo storé, obilno rodé in zdrave ostanejo. Vse to pa se težko z besedo dopové ali z popisovanjem podučí, ampak se ložej razvidi iz dela modrih vertnarjev, kterih pa je malo, in pa iz razumne skušnje.

Kdor pa vender hoče in želi pravi zapopadik od umniga obrezovanja pritlikovcov imeti, mora:

- 1) Drevo, preden ga obrezuje, dobro ogle dati in preudariti. Če ima bolji zemljo, več korenin in dosti prostora, več lesa se mu pusti, in bolj na dolgo se mora obrezati.
- 2) Nič se ne smé brez vzroka in premisljaka odrezovati. Vsak popek in slednja vejca mora svoj namen imeti. Zraven cvetnih popkov naj se vselej kak perni pustí, de cvetje precej po perju iz zraka živež dobiva, in naj končni popek mora lesni biti, de nova mladika iz njega izrase.
- 3) Kadar kolj se mladika prireže, se mora nož vštric popka od zadej nastaviti, in sprekama odrezati, de malo nad njim ven pride. Tako bo mladika, ki iz popka požene, rano gladko zacelila, de se drugo leto ne bo poznala. Ako se pa drugač in višej popka odreže, ostane suh tumpak, kteri podobo drevesa kazí, in rastvi veliko škodva.
- 4) Kadar obrezuješ mlade drevesca prvo, drugo in tretje leto, jih globoko na dva, tri ali štiri popke prireži, de nizko pri tléh vejce storé, in lepi pritlikovci osta-

nejo. Če pa iz napčniga usmiljenja lepe verhne mladike cele ali dolge pustiš, bo drevo le na kviško gnalo, spodej pa golo ostalo, in neprijetno podobo storilo, kar se težko več popravi.

- 5) Mladim pritlikovcam se mora že s pervim in drugim obrezovanjem taka podoba dati, kakoršna je za tisti kraj pripravna, kjer bodo drevesa rasle, kakor so bile že v §. 1. imenovane. Zatorej se morajo mladi pritlikovci prav skerbno obrezovati, ker le tisti popki se smejo pustiti, kjer so mladike in veje potrebne, vsi drugi pa naj se porežejo.
- 6) Odrašeni pritlikovec obreži, kakor ti njegova rast kaže; če močno na les žene, mu pusti dalji mladike in več vej, sicer bo le lesne in vodene mladike gnal, ne pa rodil. Če ga pa premalo obrežeš, bo le na kviško rasel, in od spodej medlel.
- 7) Če obrezuješ stariga pritlikovca, naj pred staro skorjo po njem čisto osterži, in otrebi suhi les, pa tudi rakaste rape in suho trohljivost po deblu z dletam izdolbi, potlej mu gladko požagaj vse tiste veje, ki so pregoste, nepridne in nerodovitne, potem ga še le začni po mladikah obrezovati in krajšati na 3, 4 ali 5 očés, kakor natora tistiga drevesa potrebuje, od zdolej proti verhu.
- 8) Kadar pritlikovce obrežeš, jim vse rane po deblu in vejah z vertnim mazilam, od kteriga je bila že v pervim delu §. 35

beseda, skerbno zamaži; prav dobro pa drevesam storiš, če jim še tudi vse ranice po mladikah z razpušenim cepivnim voskam s penzeljcam zamažeš, de muzga ven ne slapi, in zrakova kisloba lesa ne kazí.

§. 99.

Ali se smejo vsi pritlikovci enako obrezovati?

Kakor ima vsake sorte drevje druge lastnosti, tako vsake sorte pritlikovic hoče drugačno obrezovanje imeti. Hruške in jabelka imajo zlo enako natoro v rasti in rodovitnosti, zatorej ni veliciga razločka med njimi v obrezovanji; ali češplje in češnjje, posebno pa breškve, so silno nevšečne v obrezovanji, nekatere njih sort noža clo ne terpé. Vsi pritlikovci košičniga sadja grozno radi obilno rodé, zato nastavijo po dva cvetna popka vkupej in v sredi eniga perniga; takim se smé majhno odrezati, včasih je pa cela mladika polna priprave za cvet, in le najverhni popek je perni; takim se ne smé nič odrezati, ker cvetje brez perja odpade, ki mu živeža iz zraka manjka.

§. 100.

S čem se pritlikovci obrezujejo in trebijo?

Od nekđaj je bila navada pri obrezovanji dreves vélike veje z vertno žago gladko odsneti, male mladike pa z zavitim vertnim nožem porezovati; vnovič pa so znajdene ojstre vertne kleše, kakoršne vidiš na tablici št. 4, s kterimi, če so močne storjene, se ne le mladike, ampak tudi že debele veje prav ročno in pripravno odšipnejo. Nepotrebne popke in

ново pognane nepridne mladičice pa naj ložej z nohtmi pošiplješ. Obrezani mladi pritlikovci po navadi malitravna in rožnicveta veliko noviga berstja po vejah in mladikah poženejo, kateri se mora obrati in potrebiti, preden mladike stori, ktere so nepotrebne, sicer drugim potrebnim živež kraté, in drevesu podobo kazé. Ker bi se drugo pomlad take nepridne mladike in nerodne vejice mogle porezati, jih je bolje v začetku k pridu drevesa zadušiti, kakor v nemar pustiti. Zatorej je dobro pritlikovce večkrat ogledati, in nad njimi ob pravim času prirezovati, odšipati, ali kakor bodi popravljati.

§. 101.

Kdaj je naj bolje pritlikovce obrezovati?

Od jeseni, kadar perje od drevja odpade, do pomladi, preden muzga začne teči, se sicer, kadar bodi, smejo pritlikovci obrezovati, pa vender je po skušnji naj boljši to storiti, kadar že veliki mraz neha, ker mraz in zimska moča nove rane nekaterim občutljivim drevesam tako škodva, de potlej medlé, ali pa se posušé. Če pa slednjo ranico obrezanemu drevesu, kakor je bilo zgorej v §. 3., 8. priporočeno, zamažeš, je ravno tako dobro jeseni in pozimi, kakor pomladi pritlikovce obrezovati.

§. 102.

Kako pritlikovce privezovati?

Kakor potrebno je, pritlikovce umno obrezovati, ravno tako je treba dobro vediti, jih prav privezovati, de prijetno podobo dobijo, lepo rasejo, in obilno rodé. Če privezuješ raz-

penjake v špalir, moraš jim rogovilice in druge vejce, kar je mogoče, na obé strani pripognjeno razpeti, in z bukovimi tertami privezati. Ker pa slednje drevo po svoji natori v tiste veje in mladike, ktere ravno kviško stojé, naj več muzge v rast žene, ne pusti nobeni mladiki naravnost rasti, temuč razdeli jih umno po omrežji ali remeljcih, de bodo vse bolj rastne nazdol zavite, manj rastne pa višej privezane; tako bo muzga po vsih vejah in mladikah enako razdeljena, kar drevesu k obilni rodovitnosti veliko pomaga. Če pustiš serčni mladiki in močnim vejam ravno na kviško gnati, bodo spodnje postranske mladike medléle, zatorej bodo une zavoljo preobilne muzge le lesne, te pa zavoljo pičliga živeža le perne popke imele, in drevo bo malo rodilo. Tedej se zná vsaka veja, ktera premočno v lés žene, k rodovitnosti prisiliti, če se kresnica, preden cvetne popke za prihodnje leto dela, v kljuke priveže.

Kotlake, dokler so mlajši, v obroč privezuj, odrašenim pa mladike v okroglo zavijaj, de bodo bolj rodili, in ne tolikanj v nepridne, vodene in lesne mladike gnali.

Turnčakam in kronakam priveži močen kol s slamnatimi poreslicami, kteri mora biti med drevescam in kolam na križem zavit, de se deblo, ali kaka veja ne odergne, to drevescu raka in smert napravi.

§. 103.

Kako se pritlikovcam gnoji?

Ako hočeš pritlikovcam z gnojem postreči, prideni h koreninam tnalovine, segnitih plév

ali sperstenjeniga perja, nikdar pa ne strohnjeniga živinskiga gnoja, kar je strup vsim drevesam; zatorej se jih veliko posuši, kadar korenine sežejo do mastniga gnoja, s katerim se le vertnim zelišem pognoji.

VIII. Razdelik.

Od posodovcov.

§. 104.

Kaj so posodovci?

Posodovci (Topfbäume) so tiste drevesca, ktere clo majhne postave, se v posodah zredé, v kterih se kamor bodi prenesó in postavijo, ki jih ne le na vertu, ampak tudi v poslopji, na oknih in drugod lahko imamo, de nam k veselju in pridu lepo cvetó, in obilno rodé, pa tudi še veliko drugiga dobriga delajo.

§. 105.

Ali je dobro in potrebno, si posodovcov zarediti?

Kakor se pri vsaki novi in nenavadni reči znajdejo nasprotniki, kteri jo grajajo in ne poterdijo, ali saj ne posnemajo, dokler od dobriga prepričani niso; tako bo tudi drevje v posodah imeti, se marsikomu smešno zdelo; ako pa prav premislimo prid in prijetno veselje, ki nam ga take drevesca delajo, bomo spoznali, de posodovcov zrediti ni nepotrebna vertna igrača, ampak dobro in posnemanja vredno delo, in sicer:

- 1) Nikjer cepljeno drevo tako naglo in obilno ne rodi, kakor v posodi, ker vanjo vsajeno, če ne v drugim, gotovo v tretjim letu, kar skušnja uči, prav dobro sadje rodi; zakaj posodovce naglo vso posodo s koreninicami napolni, in neha v les gnati, zatorej precej na sad dela, česar moramo pri drugim drevji, v prosti zemlji zasajenim, veliko let čakati.
- 2) Posodovci so bolji ko drugo drevje, ker se lahko kamor bodi prenesó, malopridnim vremenam umaknejo in pred škodljivimi živalmi obvarujejo, pa nam tudi veliko pred ko drugo drevje sadje dozori, če jih kmalo pomladi ali še v zimi na topli kraj postavimo.
- 3) Nekatere sorte iz toplih dežel k nam prineseniga drevja prav žlahtniga sadú, od breskev, marelic in več takih, pri nas malokdaj dobro vgodijo, če jih pa v posodah zredimo, nam tako popolnoma žlahtno sadje rodé, kakor v svoji domači deželi, če jim le prav postrežemo; zatorej je dobro, posodovce posebno v merzlih krajih imeti, ker se prav žlahtno sadje težko drugač dobi.
- 4) Veliko je takih ljudi, ki nimajo svoje zemlje in vertov, tedej tudi ne drugiga sadja, kot kar ga kupijo. Imajo vender toliko prostora, de posodovce postavijo, od katerih sadje, če ga je prav malo, jim bo veliko bolj dišalo, kakor drugo na tergu kupljeno.

- 5) Pa tudi v gosposkih vertih, ker so vsake sorte rože in sadje, bodo lepi posodovci veliko veselja in prida napravili, ker nekateri ne le marsikako rožo s svojim cvetjem v lepoti premagajo, ampak tudi imenitnost gosposke mize lahko povikšajo, če bi jih pri posebnih gostarijah v lepih posodah in prijetnih podobah z zrelim sadjem na mizo postavili namesti dišečih rož, kakor je stara navada; ktere pa s svojim škodljivim slapam dostikrat zdravju škodvajo, de glava boli. Naj tedej posodovci rože z mize preženó, ali saj naj se k njim pridružijo, ker bo njih lepo sadje, ki se na mizi z drevesca uterga, imenitneji ko vsaka roža, bolj ustam kakor nosu dišalo.
- 6) Posodovce imeti je pa tudi zato dobro, de se otrokam, ki se jim v oskerbljenje izročé, primerjeno delo da. S tem dobé dopadajenje do reje sadja, in z nedolžnim vertnim veseljem se radi učé od majhnih tudi večih dreves zarediti, sebi in drugim k pridu živež pomnožiti.
- 7) Pa tudi učenim vertnarjem drevesca v posodah k pridu služijo, ker s takimi naj ložej vse potrebne skušnje delajo, ali od ptujiga neznaniga sadja, če cepiče na nje cepijo, naj pred sorto zvedó, ker naglo rodé, in sad v popolnamosti obrodijo. Posodovci so pa tudi umnimu vertnarju naj pripravneji priložnost, nove sorte sadú napraviti, če vertnar cvetni prah od ene sorte drevesca na drugo prenese ali otrese,

ali pa jo prav vkup postavi, de se v cvetji eno od družiga oprasite, tako bo peška, iz takiga sadú potlej v zemljo vsajena, nove sadne sorte drevo zredila, kakor če rudeč in bel fežol oba kmalo vkupej cvedeta zveržen pisan fežol rodita.

8) Posodovci pa so tudi dobra zaloga pritlikovcam na vertu, če se namreč takih kaj posuši, se drugi iz posod vzamejo in tje posadé, ali če se kdo posodovcam streči naveliča, jih lahko kamor bodi v zemljo posadi, in jim z obrezovanjem podobo da, kakor se mu zdi.

Iz letih imenovanih in še več drugih vzrokov je tedej dobro in dela vredno, si žlahtnih drevesc v posodah rediti, ker naglo, veliko rajši in boljiga sadja kakor druge rodé, če jih prav vsaki, kjer bodi lahko ima, so vender imenitni tudi v gosposkih vertih, ker vsim, otrokam in odrašenim, veliko nedolžniga veselja delajo, tudi vertnarjem k umni učenosti služijo. In vsi zamoremo veliko prida od njih imeti, če jim bomo le znali prav streči.

§. 106.

Kako posodovcov dobiti?

Kdor si pripravljenih posodovcov ne more ali noče kupiti, si jih lahko sam zaredi, če cepiče prav žlahtniga sadú cepi v divjake nizke postave (kakor je bilo že od pritlikovcov v §. 2. rečeno), kateri so bili že eno leto pred s kratko prirezanimi koreninami v dobro zemljo v drevni sadnici posajeni, de goste koreninice poženo. Léta

stari cepljenci se morajo kratko v verhéh porézati, de bodo komaj eno ped od tlá debla imeli, in lépo krono storili, ali pa v drugo podobo rasli, kakor jim jo kdo z obrezovanjem oberne. V tretjim ali četertim letu so drevesca še le prav pripravne, de se v posode presadé.

§. 107.

V kakšne posode se drevesca sadé?

Za drevesca dobro služijo lončarske perstene kahle ali pa lesene tružice, pa tudi iz votliga drevesa vžagani krungeljci, če se jim dno pribije ali kakoršne posode si bodi, de le perst deržé, in z dna skozi luknjice vodo pušajo.

Pervo leto zamorejo zadosti biti posode majhne, ped visoke in ravno toliko široke, kakoršni so rožniki; kadar pa se jim v drugo ali tretje perst premeni, se znajo vzeti veči, vender ne čez čevlj visoke posode, de se morejo prenašati. Če veči je posoda, veči drevo se bo zredilo, in več sadú bo rodilo.

Kdor si pa veliko drevesc zredi in lepe posode želi, naj da pri lončarji ali mizarji vse enake narediti, in z zelenim ali rudečim firnežem premazati.

§. 108.

Kakošna perst naj se posodovcam pripravi?

Ker posodovci clo malo persti potrebujejo, se jim móra s prav dobro perstjo postreči, de iz nje obilniga živeža dobivajo. Zato mora biti tnalovina, strohnjene pleve, sperstenjeno perje, cestno blato ali tudi glin, ki ga voda nanese, in kdor hoče prav dobro storiti, naj še po-

parjenih kebrov, mertvih čebel in živinske kervi vmes pomeša. Vse to se mora čez zimo na kupu pustiti, de zmerzne in se zimske moče navzame, tudi naj se nekolikrat prekoplje in premeša. Pomladi pa, berž ko mraz neha, se perst skoz železno mrežo preseje, in v posode pripravi. Nespersteniga gnoja ne smé clo nič zraven biti. Jabelkam in hruškam bo še bolj postreženo, če se jim prežgane jilovice vmes pridrobi, vinskim tertam pa drobniga laporja ali mergljine prisuje.

§. 109.

Kdaj in kako gre drevesca v posode presajati?

Kadar so se že drevesca v sadnici lepo vrasle, in dobro vkoreninile, jih je treba v posode presaditi, in sicer tiste nevšečne, ktere rade po zimi ozebejo, je dobro jeseni, vse druge pa bolje pomladi presaditi, de je manj dela z njimi.

Pređen drevesce v posodo deneš, verzi čepinico čez tisto luknjico v dno posode, po kateri se bo voda odtekala, de korenine ne bodo skoz gnale, potlej nasuj persti zgor priporočene v posodo, nad čepinico postavi drevesce, kratko obrezano, in poravnaj mu koreninice na okroglo tako, de nobena ne bo križem ležala, ali se posode tišala, čez nje potresi še za palec debele dobre persti do verha posode, pa vender ne tako polno, de bi voda čez tekla, kadar se priliva. Posajenimu drevescu precej prilij in ga ene dni v senco postavi, dokler se nove zemlje ne navadi, in ne prime.

§. 110.

Kako je posodovcam med letam streči?

Ker slednje drevo k svoji rastvi vsih štirih življev ali elementov: zemlje, zraka, toplote in vode potrebuje, je treba skerbeti, de se posodovci ne le v dobro perst posajeni na topli kraj v prosti zrak postavljajo, temuč tudi, de se jim z obilnim prilivanjem vlažna perst ohrani; zatorej, če pride bolj topel čas in suho vreme, in če v manjih posodah so drevesca, bolj se jim mora prilivati. S prilivanjem se mora umno ravnati, de drevescam ne bo nikoli presuho ali premokro; zatorej je naj bolje, de se, kadar dolgo dežja ni, samé močijo, in sicer od spodaj, če se jim perstene skledice z vodo postavijo, de zemlja po luknjicah v posodo vodo vleče, in koreninam podelí; ali pa od zgorej, če se k posodovcu druga ravno tako visoka posoda z vodo nalita postavi; čez njo se dene iz sukna vstrižen, palec širok in ravno tako dolg zmočen trak, de iz dna vodene posode čez rob tje po verhu v posodi leží. Od zgorej do pol dolgote smé sukneni blek na dve ali več plati prestrižen biti, de na več krajev v posodi leži, in več zemlje zmoči.

Taki trak bo počasi iz vodene posode vso vodo na kviško izlekel, zemlja jo bo iz njega izpila in drevescu h koreninam podelila. Ker pa širok trak in debelo sukno hitreji vodo vleče, kakor vozik in tenak, se zna voda po potrebi posodovcov napeljevati in včasih prenehati, de preobilna in dolga moča korenin ne skazi.

Kdor ima veliko drevesc enako visokih v versto postavljenih, bo prav storil, če jim skoz in skoz leseno ali kositarjevo koritice vštric napravi, iz kteriga čez rob na slednjo posodo suknen trak leži, tako se bodo posode same močile, naj bodo že drevesca ali rože, če jim le enkrat ali dvakrat slednje koritice z vodo naliješ, tako bo veliko manj dela, in voda bo več teknila.

§. 111.

Kaj je posodovcam še več storiti?

Drevesca v posodah se morajo bolj ko druge oskerbovati, zatorej jih je treba večkrat ogledati, škodljive gosenice, lesne uši in kebriče, od katerih je bilo že v prvim delu §. 89., 92. in 94. govorjeno, poiskati in končati, preden mladikam škodvajo. Poleti v vročini je dobro, majhne posodovce z vlažnim maham po verhu in po stranéh obložiti, de se jim perst pre naglo ne posuši, in de persternih posod solnce preveč ne razbeli, kar bi vtegnilo koreninam škodvati.

Ob času hude ure, dolge suše ali preobilne moče je dobro, posodovce v zavetje ali pod streho prenesti, in pred hudim vremenam obvarvati. Dobro tudi storiš, če drevescam v posodah nepotrebne odraslike obereš, in predolge mladike prišiplješ, ktere drugim potrebnim mladikam živež, in derevescam lepo podobo kratijo.

§. 112.

Kako je s posodovci po zimi ravnati?

Ako bi drevesca v svojih posodah na mrazu postavljene v zimi ostale, bi večidel ozeble,

in poginile, zato se morajo mraza obvarvati. Za jabelka, hruške, češnje in češplje je dobro, če se jim na vertu graben skoplje, in preden zemlja zmerzne, posode ena pri drugi noter postavijo in s perstjo za dlan čez zasujejo, de drevesca prosto sapo vživajo, in zdrave ostanejo. Ker pa mokra zima posodam nekoljko škodva, je že bolje, če se drevesca s celo kepo persti iz posode vzamejo in take v zemljo postavijo, pa z brinjevimi vejami obložene do pol debla zasujejo, de jim miši škode ne delajo.

Žlahtne breskve, marelice in druge nevšečne drevesca, ktere imajo mehke les, se ne smejo v zimi na prostim mrazu pušati, ker tam večidel ozebejo. Take ali pa tudi vse druge vtegneš postaviti v hladno kamro, v toplo klét (kelder) ali pa v živinski hlev, če ni pretopel; tam pa morajo imeti svetlobo in večkrat premenjen zrak, zato se jim morajo v južnim vremenu vselej okna odpreti. Pa tudi jih je treba večkrat s snegam obložiti, de se perst v posodah zimske moče napoji, ki je k rodovitnosti potrebna.

§. 113.

Kako je treba posodovcam gnojiti?

Posodovcam se gnoji z mastno vodo, ali pa z gnojno perstjo. Kdor hoče posodovcam prav dobro postreči, naj jim včasih s pomijami ali pa z vodo prilije, v kateri se meso pere. Tudi je dobro, med vodo nekoliko živinske kervi primešati, še bolji je voda za prilivanje, v kateri se je mesnina, kakoršna si bodi, na-

makala; bolje tista voda gnoji, v kateri so se stolčene kosti ali pa goveji rogovi dolgo kuhali. Naj bolje pa gnoji voda, v kateri je razpušen mizarški lim, popisan v §. 62., tode se ne smé pogosto z njo prilivati, ker je močno tečna. Z vsimi takimi mastnicami pa se smé drevescam le po malim in redkim v deževnim času prilivati, sicer bi jim vtegnilo škodovati.

Z gnojno perstjo se posodovcem pomaga, če se vsako drugo ali tretjo pomlad, preden muzga teče, drevesca s celo kepo iz posod vzamejo, in stare izgledane persti polovico ali še več od njih odtrese, potlej pa se posadé v tiste ali v druge večí posode v novo gnojno perst, kakoršna se pripravi po §. 13.

§. 114.

Kako posodovce obrezovati?

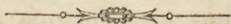
Kdor vé pritlikovce prav obrezovati, bo tudi posodovce znal, ker ni družiga razločka, kakor de se pritlikovci na vert posajeni sploh na 4 ali 6 popkov obrezujejo, drevesca pa v posodah na 2 ali 3 prikrajšujejo. Posodovce moramo tudi ne le po mladikah, ampak tudi po koreninah včasí obrezovati, de se pomladé, in k rodovitnosti ponové.

Kadar pa posodovci 15 ali 20 let stari rasti in roditi nehajo, ni z njimi več družiga početi, kakor iz posode v prosto zemljo jih posaditi, tako bodo večí korenine pognali, v novič rasli, in še dolgo rodili, kakor drugi pritlikovci.

§. 115.

Se vinske terte tudi v posodah zredijo?

Ložej kakor drevesca, se vinske terte v posodah zredé, de obilni sad rodijo. Pa posode morajo biti naj manj dve pedi visoke in ped široke. Terte se zredé, če se kratkih ključev, to je, tistih letnih mladik dobrih žlahtnih sort dobi, ktere v vinogradih pri obrezovanji preč veržejo, in se v vertno sadnico do verhniga popka globoko posadé. Ali pa se živic, to je, mladih tert s koreninami iz vinograda dobi. Naj hitreje pa se rodovitna vinska terta v posodi zaredí, če se pomladi tista mladika odrašene vinske terte, od ktere je gotoviga sadú upati, skoz prevertano dno posode vtakne, in kratko prirezana s perstjo obsuje. Posoda pa mora tako privezana biti, de se ne gane. Taka mladika bo v pervim letu korenine storila in sad rodila, de se v jeseni pod dnam posode gladko odreže, in kamor bodi postavi. Vse drugo se z njimi ravna, kakor z drugimi posodovci.

IX. Razdelik.

Od umniga ravnanja pridelano sadje k pridu obračati.

§. 116.

Kako je s sadjem ravnati, de nam bo dalo več dobička?

Kdor hoče od sadja velik dobiček imeti, mora vediti: kdaj ga je treba otergovati, ali

tresti, kako ga hraniti, in h kakimu pridu obračati, de naj več odrine. Tù je treba prevdariti, koliko ga je doma potreba, koliko pa se ga smé prodati; premisliti se mora, ktero sadje več zadene sirovo, in kteriga je bolje posušiti; dobro je vediti razločik, od kteriga sadja se naj bolji vino iztlači, in iz kteriga naj več dobi; ktero je za jesih, ktero za kuho ali drugač naj prijetniši.

§. 117.

Kdaj in kako sadje otergovati ali tresti?

Ker imamo trojniga časa sadje: poletno, jesensko in zimsko, in slednja sorta tistiga ob različnim času zori, se mora zoritve čakati, de se namreč piškavci otrebijo, in zdravo zrelo sadje začne samo iz drevja padati; tedej je treba zjutrej eno uro po solnčnim izhodu žlahtno varno obrati, nežlahtno pa otrésti, kdor pa ga ima silno veliko, naj čaka, de se samo obleti, in ga proti pobira, nikdar pa se ne sme opreklati, ker s tem se češulje omavsajo in drevju velika škoda stori.

§. 118.

Kako sadje hraniti?

Veliko je sadja, kakor češnje, češplje in več sort hrušk, de se ne da hraniti, ampak se mora z drevesa vzeto precej pojesti, posušiti ali pa prodati. Nektero hruševo in jabelčno sadje, če ravno zrelo, ni precej dobro, ampak mora nekaj časa poležati, de se vgori ali pomehča, ter prijeten slaj dobí; zato se mora, kamor bodi, pod streho v suhim sapsnim kraji

naložiti ali rahlo natresti, nikdar pa ne na velike kupe nasuti, de se ne spari in ne skazí; tam ga je treba vsaki dan prebirati, in po navadi k pridu obračati.

Tiste sorte zimskih hrušk in jabelk pa, ktere po zimi do pomladi, ali clo letindan in še dle terpé, je treba z veči skerbjo spravljati in hraniti. Take, preden prezoré, kaki vetrén dan v suhim z receljni vred lepo obtergaj, potlej jih v sapni shrambi ali pod streho na dilah eden pri drugim na muhe postavi, de se osušijo, in nepridno močo izslapijo. (Če imaš sadje vedno zaperto, se sapa ali luft tako spridi, de med obilnim sadjem ni dobro ležati, ker zdravju škodva, ravno kakor med ogljem in sirovim apnam, ki se sapa ali zrak skazí, de lahko človeka umori).

Napreden zmerzovati začne, je treba sadje prenesti v klet ali kelder, ali v drugi varen kraj, kjer ne zmerzuje, ne pa ga v zaduhlim ali pušobnim kraji hraniti, ker v takim dober okus ali slaj zgubi, in začne gnjiti. Kdor pa nima pripravne shrambe za sadje po zimi, naj ga v jamnico spravi, in mu dušik da, ali pa globoko v zemljo s suhim peskam zaspè, de ne bo nič prazniga vmes, in naj streho čez naredi, de moča noter ne pride; pomladi bo ravno kakor z drevja otergano.

Kadar zima mine, se sadje v suhe shrambe po policali ali lesah navadno naloži, in se večkrat ogleda, de se odbere, kar je ognjitiga. Nekatero sadje se sicer dolgo zamore ohraniti, pa kadar je do dóbriga vgojeno, ga je treba

pojesti, ali k drugimu pridu obernti, ker potlej nima več cene, kadar mu dobri okus prejde.

§. 119.

Kako sadje sušiti?

Kdor ima več sadja, kot ga je treba siroviga pojesti, prodati ali za zimo prihraniti; naj ga posuši, ker takiga je za kuho ali kupčijo, ali pa za hudo letnjo dobro prihraniti.

Kjer je veliko sadja, ga je naj bolje v posebni sušivnici ali v pajštvi posušiti, ktera mora tako narejena biti, de je znotrej šest čevljev visoka, sedem široka in osem dolga, na enim koncu, kjer so mesteje, naj bo zidana, vsa druga pa lesena ali k večimu ometána, na drugim koncu naj bodo vrata šest čevljev široke, de se lese ven in noter devajo, pa se mora tako zapreti, de ne bo nikjer duška. Peč mora biti dva čevlja visoka, štiri pa dolga, na tla v okroglo kakor zvernjeno korito dobro vstavljena, de nič ne kadi, ker sadje ne smé po dimu smerdéli. Lese iz protja spletene naj bodo za seženj dolge, in široke, de so pri stenah na police naslonjene, v katerih so kolesca vdjane, in se lahko noter potisnejo, ali pa ven potegnejo. Na petih takih lesah se more vsaka dva dni deset mérnikov siroviga sadja posušiti, iz kteriga se okoli treh mernikov suhiga dobi.

Komur je taka sušivnica premajhna, naj naredí ravno po ti podobi večí, de pride v dve versti les noter. Kdor pa ima malo sadja, naj ga suši v peči na lesah ali na peči, ali pa na solneu.

§. 120.

Kaj je tistimu vediti in storiti, kdor hoče sadje prav posušiti?

Kdor hoče slastniga in lepiga sadja nasušiti, mora:

- 1) Dobro pripravljeniga, zrelega, zmlajeniga, vgođeniga ali zmehčaniga sadja za sušilo vzeti. Breskve, marelice, žlahtne češplje in drugo imenitno sadje je dobro pred obeliti in peške iz njih pobrati, debele hruške in jabelka pa na kerhlje razrezati, preden se dajo sušiti.
- 2) Sušivnica se mora s suhimi, terdimi drevi, ne pa z mehкими smolnatimi kuriti, sicer bo sadje grenko, ker po toploti od drev tudi hlap ali slap dobi. Perva kurjava sirovimu sadju mora pičla, druga na pol suhim pa bolj obilna biti, de se sadje ne izbuhne, in sok iz njega ne izteče. Nikdar se mu ne smé veči toplota dati, kakor je v peči, kadar se pečen kruh ven vzame. Če se pa suší zlo vodeno sadje, kakor so češnjé in slive, breskve in mirabele, se mora prav počasi malo toplote pripušati, de se sok preveč ne izteče.
- 3) Suho sadje se ne smé v sušivnici ohladiti, ampak zvečer ali zjutraj iz tople sušivnice naglo na hladni zrak postaviti, de lepo svetlo in slastno ostané.
- 4) Kdor sadje na peči suší, naj večkrat hišo izvetra, in prah na peči omede ali popir

podloži, de bo sadje čedno. Kdor pa pri peči ali na solncu suši, naj ga na tenko vervico nabere, in večkrat obrača, de se lepo posuši.

§. 121.

Kje in kako dolgo se suho sadje hraniti da?

Potem ko je bilo suho sadje dobro ohlajeno, se mora v suhim in sapnim ali zračnim kraji v snažnih lesenih posodah shraniti, nikdar pa ne v zaduhle shrambe, ne v močirne kleti ali keldre spravljati, ker suho sadje vse bližnje hlape na se potegne, in slast zgubi, ali pa se celo skazi. Lepo posušeno in dobro spravljeno sadje se da pet do sedem let hraniti. Če pa pridejo želce vanj, ali če dober okus zgubi, ga je treba v sušivnici presušiti, de se zopet zboljša.

§. 122.

Ali je dobro iz sadja žganje narejati?

Škoda je, sadje v žganje kuhati in ta dar Božji tako rekoč v strup obračati, iz kteriga veliko hudiga izvira, se dosti gospodarjev pijančevanja navadi, in vse gospodarstvo in pohištvo v nič gre itd. Kteri koli Slovencu dobro želijo, bi mogli gledati, de se vresniči beseda: „Žganju vojskó, žganju slovó!“ Sicer pa učijo žganjarji:

- 1) De se le tisto sadje, ktero veliko žganja da, in za sušilo ni zlo pridno, ter bi se imelo zavreči, k temu odloči, kakor so drobnice in drugi nepridni sad. Navadno se iz mernika češpljevga sadja en bokal, iz hruševiga tri mérece ali maselce in iz

jabelčniga polič žganja dobi. Vender pa je tudi v tem razločik, de sadje, ki je na solnčni strani raslo in v toplim zorelo, ima več in boljiga žganja, kakor iz merzliga, senčniga kraja, ali v mokri letini.

- 2) Godno ali zmehčano sadje se v koritu stolče ali zméhča, gnjilo pa odbere, ker gnjiloba, kadar v kislobo zajde, več žganja ne da. Taka mešta se v čeber ali v kad z vodo namoči, in se večkrat premeša, dokler zadosti na red ne pride.
- 3) Se mora vediti, kdaj prav je ta mešta ali godlja prav godna, de se berž kuha, ker pred in potlej žganja ne da. To pa se spozna in vidi v desetih ali štirnajstih dneh, kadar se godlja nekoliko vsede, in čisto vodo v verhu pokaže, tudi njen svap (hlap) prižgane luči več ne vgasne, in rëzni okus dobi. Naj se tedaj brez zamude v žganje pokuha, sicer se mora nepridno zavreči. Le tiste češplje ali slive, ki so v vinski sod brez vode zabite, se ne pregodé, če prav let, in dan na priložno kuho čakajo, in tako zgojene tudi tretji del več žganja dajo.
- 4) Kotel, v kteriga se sadna godlja kuhat dene, naj bo za dlan pod vratam prazen, de more vreti, kapa mora svap (hlap) deržati, in cev, ktera je iz kotla skoz čeber speljana, mora vedno v merzli vodi biti, de se žganjeni svap v kaplje spremeni in v posodo steče. Ogenj pa mora v eno mero potrebno toploto kotlu dajati.

Kotel se mora po vsaki kuhi znotraj dobro ostergati in umiti, de žganje ne bo po smodi dišalo.

- 5) Kadar se blava, to je žganje od perviga tekú, v drugo prekuhava, se mora kotel ne od plemena, ampak le od žerjavice greti, de žganje počasi teče, sicer bo žerkó in neslastno.
- 6) Topliga žganja v stekleni ali glaževnati posodi ne zamaši terdo, dokler se ne ohladi, de ne póči in žganje ne odteče.

§. 123.

Kako se iz sadja vino naredi?

Ne le veliko živeža, ampak tudi prijetno pijačo nam dobro sadje daje, če vino iz njega stlačimo. Tako vino, ki ga vsaki, kdor le sadje ima, lahko sam naredi, bo žejnim zdrav tolažek, in strujenim delavcam okrepčljivi vžitek, kateri dobrim gospodarjem veliko dnarja daje, de druge opravke ložej poravnavaajo.

Kdor hoče dobro vino iz sadja narediti, mora vediti:

- 1) De le pusto, terdomečno in nežlahtno sadje dobro vino da, kakor so tepke, černevke, in nektere drobnice, lesnikovci, piškurji, milerožice in več takih. Če bolj pa je sadje žlahtno in vodeno, slabeji vino je iz njega, in manj časa se da hraniti.
- 2) Sadje za vino ne smé pomlajeno ali kaj zmehčano biti, temuč terdo, z drevja zrelo otreseno se mora ročno z lesenimi tolkavniki v čednim koritu stleči ali z mlin-

skim kamnam povaliti in streti, ali pa z mašino, kjer dva zobata valjarja eden proti drugimu tečeta, zmečkati, in naglo stlačiti ali sprešati, ravno kakor grojzdje.

- 3) Stlačeni mošt se skoz rešeto precejen v dobri vinski sod vliwa, de se pred, ko je mogoče napolni, sicer se rad ne sčisti. Na polnim sodu je dobro okrog vehe iz ilovice dlan visok rob narediti, de mošt, kadar čez štiri ali šest dni začne v sodu kipeti, in drožje tišati, po dogah ne teče. Tako se ložej drožnina in smétana proč pobira, in sod z moštam zaliva, ki mora zmeraj poln biti, dokler se ne ustavi in ne učisti, de se mu voha zabije.
- 4) Kdor hoče sadnimu moštu lepo rudečo barvo dati, naj černih bezgovih jagod ali pa malnicov s sadjem v prešo dene, ali pa njih soka v sod vlije, pred ko drožje meče.

§. 124.

Kako moštu iz sadja dober okus dati?

De bo vino iz sadja slastno, in dober duh imelo, ga v dobro zaslastnjen, ne pa v pušoben vinski sod deni, in v hladni kleti ali keldru hrani, kjer ni kisline, repe, korenja ali druge take šare, kar vino, ki rado vse nepridne slapi na se vzame, lahko skazí.

Prav dober kus se moštu dá, in sadni duh zgubi, če se mu, pred ko drožje meče, ena pest suhiga bezgoviga cvetja v sod verže, ali pa sladke skorje ali druge prijetne dišave

v rutico zavezane na niti obešene dva ali tri tedne v sredi soda vtopljenega pusti.

Nar boljše pa se stori, če se muškatočina olja v sod tolikanj kaplic vlijé, kolikor bokalov vina derži.

§. 125.

Kako moštu iz sadja vinsko moč dati?

Če se mošt iz sadja prav naredí, in umno oskerbi, bo že sam na sebi imel več moči, kakor marsikako slabo vino iz grojzdja, pa bo še močnejši, če se v sadni mošt, preden drožje zméče, dobriga vinskiga mošta primeša, de se oba kmalo čistita, poznej pa se ne vzameta prav vkup. Pa tudi veliko vinske moči dobi, če ga, kakor hitro se učisti, v drugi sod na vinsko drožje prelijemo. Še se mu tudi moč zlo povikša, če se mu na vsako vedro učisteniga vina en polič hudiga žganja prilije, in sod na nekoliko tednov terdo zabije, de se vkup podela.

Tega naj si pa vender nobeden ne zmisli, de bi tako zboljšano sadno vino nevednim za grojzdno vino drago prodajal, in se grešne goljufije kriviga storil.

§. 126.

Ali se da iz sadniga vina tudi kis ali jesih narediti?

Prav dober in za vse potrebe priden jesih se iz sadniga vina naredi, de nam ali za prodaj dobiček daje, ali za domačo potrebo veliko odrine, in nam dnarjev prihrani.

Kdor hoče cel sod jesiha imeti, naj izči-
steniga sadniga vina v kotlu ali v piskrih pri
ognji zgreje, de bo mlačno, pa vender ne vroče,
takiga naj v prazen sod vlije, toliko de bo
tretji ali četerti del soda prazen, kateri pa mora
na toplim ležati, in se berž zabíti. Drugi dan
se mu v dveh ali pa v treh krajih dušik dá,
to je, za dlan pod verham se sod na enim ali
obéh koncéh preverta in vaha odpre, de sapa
skoz vleče, pa se s sitam ali redkim platnam
duški obdenejo, de prah ali kaka žival v sod
ne pride. Tako bo v treh ali štirih tednih
prav hud jesih. Kdor ga pa hoče še pred
imeti, naj ga vsak dan nekoliko odtoči, zgreje
in mlačniga nazaj vlije, ker le toplota naglo
jesih skisa. Kdor hoče več let zmeraj dosti
kisliga jesiha v sodu imeti, naj ga večkrat z
mlačnim vinam toliko zalije, kolikor mu je-
siha vzame.

Če se pa jesiha le malo za svoj dom po-
trebuje, se tudi v majhni kakoršni si bodi po-
sodi ravno tako, kakor je od naprave v sodu
rečeno, storiti zamore.

§. 127.

*Ali se zamore zmerznjeno in gnjilo sadje še
h kakimu pridu obrniti?*

Dostikrat nevedni zmerznjeno, kakor tudi
gnjilo sadje živini pokladajo, ali clo v gnoj
zaveržejo. Pa zmerzle jabelka in hruške nar
bolji mošt in močnejši viño dajo, kakor ne-
zmerzle, le samo to de ga je manj. Tudi gnjilo
sadje se ne smé zavreči, ker tako daje nar

bolji jesih; zatoraj, kadar sadje prebiraš, vsiga ognjitiga v posebno posodo meči, in v zadnje stlači, de jesih narediš.

§. 128.

Kako se še drugač sadje k pridu obrača?

Mnogotero sadje, kadar ga je dosti, se mora še drugači k vžitku in pridu obrniti. Marsikako pusto sadje, kakor so tepke, kravojerce in več takih, se zamore kakor druga kislica v čeber namočiti, in prihodnje poletje uživati.

Višenj in drugih zlahtnih kislh češenj je dobro v žganje namočiti, kamor se tudi sladke skorje, nageljnovih žibic, muškatovigga oreha ali druge dišave pridene, de so oslabljenimu želodeu k zdravju in môči, in kakor pravijo v kužnih boleznih k velikimu pridu.

Iz hrušk se zamore prijetna čežana, in iz češpelj dober poprec skuhati.

Čežana iz hrušk se takole naredi: Nalupi bolj kislh in skominastih, kot sladkih hrušk, hišice in peške izreži, in kolikor ti kerhlji odmérijo, toliko jabelčnika, ali kar je še bolji, vinskiga mošta v čistim kotlu zavrì, pridno péne posnemaj, in ko se neha pénti, očišene hruševe kerhlje noter verzi, ogenj podtikaj, de bo, kar je v kotli, brez mešanja zložno vrelo tako dolgo, de se nekoliko ven vzetiga naglo sterdi. Tako pogojeno čežano napolni v pocinjene lonce ali velike steklene posode, priverzi nekoliko pomarančnih lušin, tudi kak dišeč nagliček, pusti de se ohladi; in na to ali verh čežane persta visoko raztopljeniga masla

vlij, ali pa posodo z namočenim mehurjem pokrij, de dohod sape ali zraka ubraniš, sicer rada plesnuje. Taka čežana je prav prijeten prigrizek h kruhu, zlasti za mladino, ko je srovo sadje težko dobiti.

Poprec (po češko povidl) dobiš, če dobro zrelih češpelj lonec ali pisker, še boljši pa, kotel napolniš, z vodo zaliješ, jih do mehkega skuhaš, vodo odliješ, češplje zmečkaš in skozi rešeto precediš, de sam sok skozi gré, peške in olupki pa v rešeti ostanejo. Po tem pa sok zopet v odcejeno vodo deneš ino vse skup tako dolgo kuhaš, de se dobro zgostí. Boljši je še poprec, če namesti odcejene vode vzameš češpljevimu soku enako mero iz bezgovih zern stlačeniga soka, kateriga si še predej tako dolgo kuhal, dokler se ni peniti nehal, in vse skup z vodo vreti deneš, de se zgostí. Poprec vedno z leseno kuhavnico mešaj, sicer se rad prismodi. Dobro skuhan v lonce ali steklene (glaževne) posode natlačen in v suhih hrambah spravljen več let dober ostane. Poprec da k slanini sploh, pa tudi h kruhu in več močnatim jedém všečin prigrizek, kateriga še poliznjenci ali sladkogobei ne zaničujejo, za to ga je zlasti blizo mest lahko v denar spraviti.

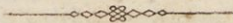
Češpljeve košice skerbno spravljalj, jederca izluši, drobno stolci in iztlači iz njih dobro olje, ktero ti bode prijetniši od laškiga stre-glo za zabelo.

Breskve, marelice ali druge žlahtne češ-plje so obeljene, izbohane in v cukrenim jesihu obarjene za zimo prav slastna, imenitna jed,

Vse žlahtno posebno sladko sokasto sadje, kakoršne si bodi sorte, če je zlo pokuhano in zgodljano, s cukram namešano in z močnimi dišavami potreseno, v steklice ali glaže zadevano v hladnim spravljeno, je v marsikako jed pridjano, prav velika dobrot.

Koliko še več dobrih jedi in prijetne pijače se napravi iz kuhaniga in obarjeniga, iz pohaniga in pečeniga sadja za gosposko in kmetiško mizo, za bolne in delavne ljudi, zdraviga vžitka, je vsim gospodinjam in kuharicam zadost znano.

Zatorej naj vam bo k sklepu teh bukvic Slovincam še priporočeno, de bi v spoznanji prida, ki vam ga sadje obroduje, v prihodnje si bolj prizadevali veliko sadniga drevja zarediti, ga s cepljenjem požlahtniti, in si velikih vertov zasaditi, kakor ste že bili podučeni. Pa tudi svoje kuhinske verte s pritlikoveci nasadite, in še poslopje s posódoeci napolnite, kakor ste v VIII. razdelku tih vertnarskih bukvic šlisali; takó si bote zase in za svoje nastopnike živež pomnožili in prihodke zboljšali, bote dosti nedolžniga veselja na lepih vertih najdlji, in veliko prida od dobriga sadja imeli, iz tega bote dobroto ljubeznjiviga Stvarnika bolj spoznali in ga za dobre dari hvalili.

Kazalo.

Predgovor.

I. Razdelik.

Od zrejanja sadnih drevesc.

	Stran
§. 1. Kako se naj hitrejši dobi sadnih divjakov?	5
§. 2. Kakšne sadne peške in košice so dobre za setev?	5
§. 3. Kdaj se morajo sadne peške in košice sejati?	6
§. 4. V kakšno zemljo se morajo sadne peške sejati?	7
§. 5. Kako se morajo peške sejati?	8
§. 6. Kako se vsejane peške pred mišmi in družimi živalmi obvarujejo?	8
§. 7. Kako je treba prvo leto mladim drevescam streči?	9
§. 8. Kaj je storiti z mladimi drevesci drugo leto?	10
§. 9. Kaj je storiti z drevesci, kadar so dve leti stare?	11
§. 10. Kakošna naj bo drevna sadnica ali vertna šola?	12
§. 11. Kako se sadé divjaki v drevno sadnico?	12
§. 12. Kaj je storiti divjakam v sadnici do cepljenja?	13

II. Razdelik.

Od požlahtnovanja sadnih dreves s cepljenjem.

§. 13. Ktere drevesca naj se cepijo?	14
§. 14. Na ktere divjake se cepiči primejo?	14
§. 15. Kakšni cepiči so naj boljši za cepljenje?	15
§. 16. Kdaj je naj boljši čas za cepljenje?	15
§. 17. Kako se drevesca cepijo?	16
§. 18. 1. Kako se cepi z nakladam?	16
§. 19. Kaj je pri takim cepljenju treba najbolj vediti, de se gotovo prime?	17
§. 20. 2. Kako se s popkam cepi?	18
§. 21. Kakošni divjaki se s popkam cepijo?	19
§. 22. Kdaj se s popkam cepi?	19
§. 23. Kakšni naj bodo popki za cepljenje?	19
§. 24. Kakšniga orodja je treba k temu cepljenju?	20
§. 25. Kako se s popkam prav cepi?	20
§. 26. Na kaj je posebno pri tem cepljenju gledati?	22
§. 27. 3. Kako se v zarezo cepi?	23
§. 28. 4. Kako se v sklad cepi?	23
§. 29. Kdaj se v sklad cepi?	24
§. 30. Kakošni cepiči so najbolji za cepljenje v sklad?	25
§. 31. Kakošno orodje je pri cepljenju v sklad potrebno?	25
§. 32. Kako se v sklad prav cepi?	26

§. 33.	Kaj je še posebniga treba vediti, de se bo cepljenje v sklad rado prijelo?	27
§. 34.	Kako se cepivni vosk naredi?	29
§. 35.	Kako se naredi še drugo mazilo za drevesne rane?	30
§. 36.	5. Kako se v zakožo cepi?	30
§. 37.	Ktere divjake je dobro za kožo cepiti?	31
§. 38.	Ktero izmed imenovanih cépljenj je naj boljši?	31
§. 39.	Kaj je s cepljenimi drevésci še početi, in kako jim streči?	31
§. 40.	Kako je treba cepljence obrezovati, de se bodo lepe drevesca zredile?	32

III. Razdelik.

Od presajanja žlahtnih drevesc.

§. 41.	Kteri čas je naj boljši drevesca presajati?	33
§. 42.	Kako je treba drevesca za presajanje izkopavati?	34
§. 43.	Koliko je treba izkopane drevesca obrezati?	35
§. 44.	Kako se izkopane drevesca hranijo, ali v daljne kraje brez škode pošiljajo?	36
§. 45.	Kam je dobro sadne drevesca vsaditi?	37
§. 46.	Kakšna zemlja ali perst je za sadne drevesca naj boljši?	37
§. 47.	Kako se nepridna zemlja zboljša?	38
§. 48.	Kako se sadno drevje prav sadi?	40
§. 49.	Kako deleč narazen naj se drevesca sadijo?	42
§. 50.	Kteriga plemena drevje se smé vkupej saditi?	43
§. 51.	Kakšniga plemena sadnih dreves je boljši zarediti?	43
§. 52.	8 kakšno ograjo se vert naj ložej obvarva?	44

IV. Razdelik.

Od oskerbovanja rodovitnih dreves v sadniku.

§. 53.	Kaj je treba novo sajenim drevescam storiti?	45
§. 54.	Kdaj je treba drevesca na vertu okopati?	46
§. 55.	Kako se drevescam gnoji?	46
§. 56.	Kako se drevesa obrezujejo?	47
§. 57.	Ktere drevesa naj se obrezujejo?	48
§. 58.	Kdaj je naj boljši čas drevesa obrezovati?	49
§. 59.	Kako se staro drevje trebi?	50
§. 60.	Kako se staro nerodovitno drevo pomladi in k novi rodovitnosti prenóvi?	50
§. 61.	Kaj je z drevesam storiti, ktero noče roditi?	52
§. 62.	Kako se drevesu pomaga, če je v zemlji pri koreninah zaderžek rodovitnosti?	52
§. 63.	Kako je drevesu pomagati, če ima v deblu zaderžek rodovitnosti?	53
§. 64.	Kdaj je v vejah zaderžik rodovitnosti pri drevji?	54
§. 65.	Kako je drevo iz zraka zaderžano sadje roditi?	54

	Stran
§. 66. Kako nepridno vreme skazí rodovitnost drevja v popkih?	55
§. 67. Kako se drevju skazí cvetje, de zgubi rodovitnost?	55
§. 68. Kaj velikrat rodovitnemu drevesu sadje končá preden dozori?	57
§. 69. Kako je v silni suši ali v veliki moči drevju pomagati?	57
§. 70. Kako se sadno drevje prisili, de nam po naši volji roditi mora	58

V. Razdelik.

Od bolezni sadniga drevja in njih zdravit.

§. 71. Ktere so navadniši bolezni pri sadnim drevji?	60
§. 72. Kaj je rak, in kako se scéli?	61
§. 73. Kaj je trohljivi žlambor, in kako je takimu drevescu pomagati?	61
§. 74. Kaj je smolika pri drevji, in kako se sceli?	63
§. 75. Ali je mana tudi bolezen drevja?	63
§. 76. Kaj so oskrumbe na drevesu?	64
§. 77. Ali je mah drevesu škodljiv?	65
§. 78. Kaj je sentij na drevesu?	66
§. 79. Koliko sort je rija na sadnim drevji?	66
§. 80. Koliko zmerzljina drevju škodva?	67
§. 81. Kako se drevje zmerzljine obvaruje?	68
§. 82. Kaj je z ozebenim drevesam storiti?	69
§. 83. Kaj je medljivost drevja?	70
§. 84. Ktero bolezen imenujemo suhost?	71
§. 85. Kako se drevesa v zdravji ohranijo, in bolezni obvarujejo?	72

VI. Razdelik.

Od žival, ki so drevju škodljive.

§. 86. Ktere živali so drevju naj bolj škodljive?	73
§. 87. Kaj zajíc drevju škodva?	73
§. 88. Kako so miši drevju škodljive?	74
§. 89. Kako se dadó gosenice končati, ali saj zmanjšati?	74
§. 90. Kteri tiči sadju škodvajo?	77
§. 91. Kako so kebri sadju škodljivi?	77
§. 92. Ali so še kaki drugi kebríči, de drevju škodvajo?	78
§. 93. Kaj mravlje drevju škodvajo?	79
§. 94. Kaj so lesne uši?	80
§. 95. Kaj ose in seršeni sadju škodvajo?	80

VII. Razdelik.

Od pritlikovcov.

§. 96. Kaj in kakšni so pritlikovci?	81
§. 97. Kako in kam se morajo pritlikovci cepiti?	83
§. 98. Kaj je pri obrezovanji pritlikovcov sploh treba vediti?	83
§. 99. Ali se smejo vsi pritlikovci enáko obrezovati?	86

§. 100.	S čem se pritlikovci obrezujejo in trebijo?	86
§. 101.	Kdaj je naj bolje pritlikovce obrezovati?	87
§. 102.	Kako pritlikovce privezovati?	87
§. 103.	Kako se pritlikovcam gnoji?	88

VIII. Razdelik.

Od posodovcov.

§. 104.	Kaj so posodovci?	89
§. 105.	Ali je dobro in potrebno, si posodovcov zarediti?	89
§. 106.	Kako posodovcov dobiti?	92
§. 107.	V kakšne posode se drevesca sadé?	93
§. 108.	Kakošna perst naj se posodovcam pripravi?	93
§. 109.	Kdaj in kako gre drevesca v posode presajati?	94
§. 110.	Kako je posodovcam med letam streči?	95
§. 111.	Kaj je posodovcam še več storiti?	96
§. 112.	Kako je s posodovci po zimi ravnati?	96
§. 113.	Kako je treba posodovcam gnojiti?	97
§. 114.	Kako posodovce obrezovati?	98
§. 115.	Se vinske terte tudi v posodah zredijo	99

IX. Razdelik.

Od umniga ravnanja, pridelano sadje k pridu obračati.

§. 116.	Kako je s sadjem ravnati, de nam bo dalo več dobička?	99
§. 117.	Kdaj in kako sadje otergovati ali tresti?	100
§. 118.	Kako sadje hraniti?	100
§. 119.	Kako sadje sušiti?	102
§. 120.	Kaj je tistimu vediti in storiti, kdor hoče sadje prav posušiti?	103
§. 121.	Kje in kako dolgo se suho sadje hraniti da?	104
§. 122.	Ali je dobro iz sadja žganje narejati?	104
§. 123.	Kako se iz sadja vino naredi?	106
§. 124.	Kako moštu iz sadja dober okus dati?	107
§. 125.	Kako moštu iz sadja vinsko moč dati?	108
§. 126.	Ali se da iz sadniga vina tudi kis ali jesih narediti?	108
§. 127.	Ali se zamore zmerznjeno in gnjilo sadje še h ka- kimu pridu obrniti?	109
§. 128.	Kako se še drugač sadje k pridu obrača?	110

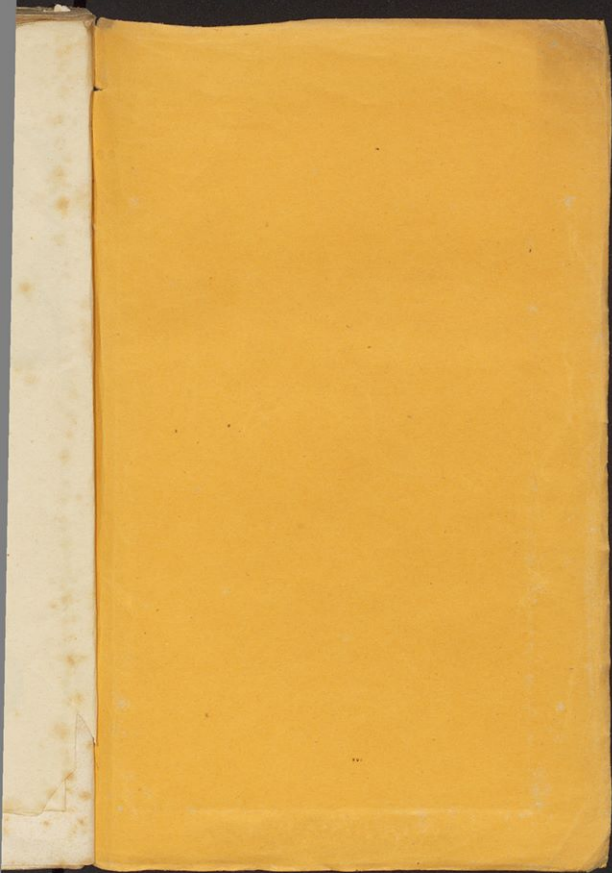
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000491017

V LJUBLJANI,

natisnil Jožef Blaznik.

—♦—
1863.